

Obeta a obeť

Pôvodne náboženský termín *obet'* sa stal súčasťou národných zákonníkov

str. 7

Kristov samuraj

Japonskí biskupi pozývajú pápeža blahorečiť Justa Takajamu Ukona, Kristovho samuraja

str. 10

Kresťanstvo v rozprávkach

Dňa 31. 12. 2016 odišiel do večnosti maliar ticha, svetla, pokoja a radosti Ladislav Záborský

str. 20

Adorácia

Mudrci neboli kráľmi. „V Médii a Perzii viedli kráľov. Strážili tajomstvá zeme a neba; stáli nad celým svojím národom v mene vedy a náboženstva. V lude, čo žil v hmote, predstavovali ducha,“ píše Giovanni Papini.

Mudrci boli viac ako králi. A zrazu kľáčia pred dieťaťom. Adorujú ho nie z náhleho rozhodnutia: „Prišli sme sa mu pokloniť“ (Mt 2, 2). Prišli uznať jeho veľkosť a nepatnosť stvorenia. V malom, neznámom mestečku, stovky kilometrov od domova, sa klaňajú dieťaťu tí, ktorí sami prijímali poklony.

V dávnych časoch sa adorovalo mnoho, klaňalo sa najmä božstvám, kráľom a významným ľuďom. Zachovával sa úctivý, niekedy priam podlízavý, psí postoj. A tak daktori filológovia odvodzujú grécke *proskynein*, uctievať, od *kýon*, pes. Asýrske a egyptské basreliéfy túto etymológiu potvrdzujú.

Od čias Platóna sa na adoráciu bohov začali používať slová *latreuó*, *latreía*, no netrvalo dlho a *latreuó* voči svojej osobe si Alexander Veľký priam vyžadoval. Rozmanité formy idolatrie neobišli ani antický Rím. A hoci zdravý rozum Rimanov mal odpor k uctievaniu žijúcich – *divus non sit, dum sit vivus*, do kľáčať žiješ, nebudeš bohom –, nebránilo to Caligulovi či Domiciánovi považovať sa za bohov. V Rimanoch to však vyvolávalo nielen protesty, ale najmä výsmech. A to sú skôr-neskôr dôsledky každej falošnej adorácie či idolatrie.

Ani vyvolený národ sa nevyhol nepravej adorácii i idolatrii. Boh si ho však trpezlivo pripravoval. Posielal mu prorokov, aby v ňom oživovali očakávanie, no keď sa naplnil čas, ako prví sa prišli Ježišovi pokloniť pohania, predstavitelia starého bohoslovía. Kľáčiac vo svojich bohatých plášťoch, mocní a učení, v tichosti (mudrci v Betleheme nepovedali ani slovo) po prvý raz v živote skutočne adorujú. A tak namiesto toho, aby ich poklona dieťaťu pokorovala, dáva im veľkosť a dôstojnosť. Ich adorácia totiž bola pravá, vnútorná, duchovná a trvalá.

A až potom, keď si uctili toho, kto je jediný hoden úcty, mu odovzdali svoje dary. Ako milujúci milovanému, obohatení obohacujúcemu, slobodní oslobodzujúcemu.

Po mudrcoch prišli a prichádzajú ďalší adorátori. Nie každý prináša zlato, kadidlo a myrhu, no každý dáva nejaký dar: svoju biedu, pokoru úcty a obdiv. A všetci si po adorácii odnášajú dary. Šimon Peter po zázračnom rybolove, keď padol k Pánovým nohám, bude odteraz loviť ľudí, malomocný si odnáša očistenie, Jairus živú dcérku, Kanaančanka uzdravenú dcéru, otec námesačníka zdravého syna, slepý od narodenia svetlo, matka Zebedejovcov poučenie o utrpení a službe...

Hieronymus Bosch: *Epifanía*

Traja mudrci neboli kráľmi. Boli pánmi kráľov. No prešli dlhú, predĺženú cestu plnú mnohých klamlivých svetiel, oslnivých osobností či rôznych celebrít, aby na jej konci pokľakli a v tichu vzdali úctu Božiemu Synovi. Na cestu sa možno vydávali zo zvedavosti, no na jej konci, po adorácii, sa ich srdcia a mysle očistili od akýchkoľvek bočných úmyslov a boli pripravené prijať jediného Pána, jediného Kráľa. Pretože, ako hovorí Giovanni Papini, „človek si musí kľaknúť, aby sa povzniesol“. Potvrdzuje to aj Blaise Pascal: „Človek je najvyšší na kolenách.“ „Podte, klaňajte sa a na zem padnite, kľaknite na kolená pred Pánom, ktorý nás stvoril. Lebo on je náš Boh“ (Ž 94, 6-7).

PAVOL PRIKRYL

**Nezabudli
ste si
predplatit'
VOX?**

Objednávky:

vox.zdruzenie@gmail.com

0918 472 420

Modlitba do nového roku

Ak je pre nás skúsenosť detstva ťažká vec, pre teba nie je, Boží Syn. Ak sa potkýname na ceste k spoločenstvu s tebou v dôsledku tejto malej postavy, ty si schopný odstrániť všetky prekážky, ktoré nám v tom bránia. Vieme, že si nedáš pokoj, pokým nás nebudeš mať podľa svojej podoby a s takouto postavou.

Dovoľ nám dnes, Boží Syn, priblížiť sa k tvojmu srdcu. Daj nám, aby sme sa nepokladali za veľkých v našich skúsenostiach. Naopak, daj nám, aby sme sa stali malými tak ako ty, až tak, aby sme ti boli blízko a dostali od teba v hojnej miere poníženosť a miernosť.

Neponechaj nás bez svojho zjavenia, zjavenia tvojho detstva v našich srdciach, lebo s ním môžeme vyliečiť každú pýchu a aroganciu. Zúfalo potrebujeme, aby si v nás zjavil svoju jednoduchosť, približiac nás, ba celú Cirkev a celý svet, k tebe.

Svet je unavený a vyčerpaný, pretože súť'aží o to, kto je väčší. Je v ňom nemilosrdná konkurencia medzi vládami, medzi cirkvami, medzi národmi, vo vnútri rodín, medzi farnosťami: Kto z nás je väčší? Svet je sužovaný bolestivými ranami, pretože jeho veľká choroba je: Kto je najväčší?

No dnes sme našli v tebe náš jediný liek, Syn Boží. My i celý svet nenájdeme ani spásu, ani mier, ak sa nenavrátíme, aby sme ťa opäť stretli v jasličkách v Betleheme. Amen.

(Modlitba Mattu el-Meskin, zvaného Matúš Chudobný)

(Duccio di Buoninsegna: Na ceste do Emmauz)

Bohorodička v Blachernach, 7. stor

Dňa 11. októbra 1962, teda dnes pred 48 rokmi otváral pápež Ján XXIII. II. vatikánsky koncil. Na tento deň pripadala slávnosť materstva Panny Márie, a tak chcel pápež Ján XXIII. celý tento koncil zveriť pod materskú ochranu Madony. Aj my začíname 11. októbra a tiež chceme zveriť túto synodu so všetkými problémami, výzvami a nádejami materskému srdcu Madony, Matky Božej.

DEI GENITRIX

Pius XI. zaviedol tento sviatok v roku 1933, teda 1 500 rokov po koncile v Efeze, ktorý pre Máriu zaviedol a legitimoval titul *Theotokos, Dei Genitrix*. Vo veľkolepom výraze *Dei Genitrix*, efezský koncil zhrnul celú náuku o Kristovi, o Márii a celú náuku o Vykúpení. Stojí teda za to zamyslieť sa nad tým, o čom hovorí Efezský koncil, o čom hovorí tento deň.

Ide o titul v skutku odvážny. Istá žena je Matka Božia. Ako je to možné? Boh je večný, je Stvoriteľ. My sme tvory, existujeme v čase. Ako by mohla byť nejaká ľudská osoba Matkou večného Boha, keď my sami existujeme v čase a všetci sme tvory?

Je teda pochopiteľné, že existovala silná opozícia proti tomuto slovu. Nesutoriáni hovorili: Je možné hovoriť *Christotokos*, ale nie *Theotokos*. *Theos*, Boh je nad dejinnými udalosťami. Koncil však rozhodol takto a poukázal tak na

ktorý mal čo do činenia s Bohom, ale v ňom sa narodil na zem Boh. Boh vyšiel zo seba, ale môžeme to povedať aj opačne: Boh nás vtiahol do seba samého, takže nie sme už mimo Boha, ale sme vo vnútri, vo vnútri samého Boha.

VEĽKOLEPÁ UDALOSŤ

Aristotelovská filozofia nám hovorí, že medzi Bohom a človekom existuje len vzťah, ktorý nie je vzájomný. Človek sa vzťahuje k Bohu, ale večný Boh je v sebe, nemení sa, nemôže mať dnes tento vzťah a zajtra iný. Existuje sám v sebe, nemá vzťah ad extra.

Je to poňatie veľmi logické, ale uvádza nás do beznádeje: Boh teda nemá vzťah ku mne?

Vtelením, udalosťou *Theotokos*, sa to radikálne zmenilo, pretože Boh nás vtiahol do seba samého. Boh v sebe samom je vzťah a dáva nám účasť na svojom vnútornom vzťahu. Tak sme v jeho bytí Otca, Syna a Ducha Svätého; sme vo vnútri jeho bytia vo vzťahu; sme vo vzťahu s ním a on reálne vytvoril vzťah k nám. V onej chvíli sa chcel Boh narodiť zo ženy a zároveň naďalej zostať sebou samým.

Je to veľkolepá udalosť. Takto môžeme porozumieť hĺbke úkonu, ktorým pápež Ján XXIII. zveril zasadanie koncilu tomuto ústrednému tajomstvu, Matke Božej, ktorá je Pánom vtiahnutá do neho samého, a tak spolu s ňou aj my všetci.

Úvaha Benedikta XVI. o Bohorodičke

Theotokos

Dňa 11. októbra 2010, pri otvorení prvého zasadania Synody biskupov pre Blízky východ, predniesol pápež Benedikt XVI. pôsobivú úvahu na texty breviárovej modlitby, ktorú uverejňujeme v plnom znení.

Božiu drámu, na veľkosť toho, čo pre nás učinil. Boh nezostal v sebe: vyšiel zo seba a natoľko radikálne sa zjednotil s človekom Ježišom, že tento človek, Ježiš, je Boh, a ak hovoríme o ňom, môžeme vždy hovoriť aj o Bohu. Nenarodil sa len človek,

DVE IKONY

Koncil sa začal ikonou Theotokos. Pápež Pavol VI. na jeho konci vyhlásil Madonu za Matku Cirkvi. A tieto dve ikony, ktorými sa začal a zakončil koncil sú vnútorne spojené. Sú napokon jedinou ikonou, pretože Kristus sa narodil nie ako jedinec uprostred iných. Narodil sa, aby si vytvoril telo: narodil sa, ako hovorí Ján v 12. kapitole svojho evanjelia, aby pritiahol všetkých k sebe a do seba. Narodil sa, ako hovoria listy Kolosanom a Efezanom, aby opäť zjednotil celý svet, narodil sa ako prvorodený medzi mnohými bratmi, narodil sa, aby v sebe zjednotil kozmos, takže on je hlavou jedného veľkého Tela.

Kde sa rodí Kristus, začína sa pohyb zjednotenia, začína sa pohyb povolania, vytvárania jeho Tela, svätej Cirkvi. Matka Theos, Matka Božia, je Matkou Cirkvi, pretože je Matkou toho, ktorý prišiel, aby nás všetkých zjednotil vo svojom zmŕtvychvstalom Tele.

UNIVERZALIZÁCIA

Sv. Lukáš nám umožňuje chápať tento paralelizmus medzi 1. kapitolou svojho evanjelia a 1. kapitolou *Skutkov apoštolov*, ktoré opakujú to isté tajomstvo v dvoch rovinách.

V 1. kapitole evanjelia zostupuje Duch Svätý na Máriu, ktorá porodí a daruje nám tak Božieho Syna. V 1. kapitole *Skutkov apoštolov* je Mária uprostred Ježišových učeníkov, ktorí sa všetci spoločne modlia a vyprosujú zoslanie Ducha Svätého. Takto sa z veriacej cirkvi s Máriou v jej strede rodí Cirkev, Kristovo Telo. Toto dvojité narodenie je jediným zrozením *Christus totus*, Krista, ktorý objíma svet a nás všetkých.

Narodenie v Betleheme, narodenie vo Večeradle. Narodenie dieťaťa Ježiša, narodenie Kristovho Tela, Cirkvi. Sú dve udalosti alebo jediná udalosť. Medzi týmito dvomi však stojí realita kríža a zmŕtvychvstania. A len skrz kríž ve-

»»»

die cesta k plnosti Krista, k jeho vzkriesenému Telu, k univerzalizácii jeho bytia v jedinej Cirkvi. A keďže jedine zo zrna zasadeného do zeme sa zrodí veľká žatva, vychádza z Pána prebodnutého na kríži univerzálnosť jeho učeníkov zhromaždených v tomto jeho zabitom a vzkriesenom Tele.

Vezmime do úvahy spojenie medzi Theotokos a Matkou Cirkvi a pozrime sa na poslednú knihu *Svätého písma, Apokalypsy*, kde sa v 12. kapitole práve táto syntéza objavuje. Žena, odetá slnkom s dvanástimi hviezdami okolo hlavy a mesiacom pod nohami, porodí. Porodí s bolestným krikom, s veľkou bolesťou. Mariánske tajomstvo je tu betlehemským tajomstvom, ktoré sa rozšírilo na tajomstvo kozmické. Kristus sa rodí stále znovu vo všetkých generáciách, a tak prijíma, zahrňuje ľudstvo v sebe samom. A toto kozmické narodenie sa uskutočňuje vo výkriku na kríži, v bolesti umučenia. Tento krik na kríži patrí krvi mučeníkov.

PÁD BOŽSTIEV

Takto teraz môžeme pohliadnuť na 81. žalm, kde je časť tohto procesu zjavná. Boh sa nachádza medzi bohmi, ktorých v tom čase v Izraeli ešte považovali za bohov. V tomto žalme, v obrovskom sústreďení prorockej vízie je vidieť zvrhnutie týchto bohov. Tí, čo vyzerali ako bohovia, nie sú bohmi a strácajú božský charakter, padajú k zemi. *Diis estis et moriemini sicut nomine* (porov. Ž 81, 6-7): zvrhnutie a pád božstiev.

Tento proces sa uskutočňuje počas dlhej cesty viery Izraela a je tu zhrnutý do jedinej vízie, je pravým procesom dejín náboženstva: pádu bohov. Premena sveta, poznanie pravého Boha, zvrhnutie síl, ktoré ovládajú zem, je procesom bolestným. V dejinách Izraela vidíme, ako toto oslobodenie od polyteizmu, toto uznanie, že „jedine on je Boh“, sa uskutočňuje uprostred bolesti, počínajúc putovaním Abraháma, exilom, Makabejcami, až ku Kristovi. A v dejinách tento proces zvrhnutia mocností pokračuje, ako o tom hovorí kniha *Zjavenia* v 12. kapitole. Hovorí o páde anjelov, ktorí nie sú anjeli, nie sú božstvami na zemi. A skutočne sa realizuje, práve v čase rodiacej sa Cirkvi, kde vidíme, ako krv mučeníkov zbavuje božstva ich moci, počínajúc božským cisárom. Je to krv mučeníkov, bolesť Matky Cirkvi, ktorá spôsobuje ich pád, a tak premieňa svet.

SÚČASNÉ MOCNOSTI

Tento pád nie je len poznanie toho, že nie sú Bohom; je to proces premeny

Theotokos medzi sv. Teodorom a Jurajom, cca 6. stor., Kláštor svätej Kataríny, Sinaj

sveta, za ktorý sa platí krvou a ktorý stojí utrpenie Kristových svedkov. Ak sa dobre pozeráme, vidíme, že tento proces sa vôbec neskončil. Uskutočňuje sa v rôznych obdobiach dejín stále novými spôsobmi.

Ty, ktorá si otvorila zem voči nebu, pomôž nám, otvor aj teraz tieto brány, aby zvíťazila pravda, vôľa Boha, ktorá je dobrom, pravou spásou sveta.

Aj teraz, v tejto chvíli, sa má Kristus, jediný Boží Syn, narodiť pre svet, zvrhnúť bohov za cenu bolesti a svedectiev mučeníkov. Len si pomyslime na veľké mocnosti terajších dejín! Pomyslime na anonymný kapitál zotročujúci človeka – už nie je záležitosťou človeka, ale anonymnou mocou, ktorá ľudí otročí, sužuje, dokonca hubí. Je ničivou mocou ohrozujúcou svet.

Sú tu aj mocnosti teroristických ideológií. Násilie sa pácha zdanlivo v Božom mene, ale nie je to Boh. Sú to falošné božstvá, ktoré sa musia demaskovať, aby sa ukázalo, že nie sú Bohom.

A potom narkotiká, táto moc, ktorá ako divoká bestia rozťahuje svoje ruky do všetkých častí sveta a ničí ho. Je to falošné božstvo, ktoré musí padnúť.

Alebo aj v súčasnosti tak mohutne v celej spoločnosti propagovaný životný štýl: teraz sa to takto robí, manžel-

stvo nič neznamená, cudnosť už nie je čnosť, a tak ďalej.

Tieto dominantné, násilím sa vnucujúce ideológie, sú falošné božstvá. Skrz bolesť svätých, v bolestiach veriacich, Matky Cirkvi, ktorej sme súčasťou, musia tieto božstvá padnúť. Musí sa uskutočniť, čo hovoria listy Kolosanom a Efezanom: mocnosti a sily padnú a budú podrobené jedinému Pánovi, Ježišovi Kristovi.

SILA CIRKVI

O tomto boji, v ktorom sa nachádzame, o tomto zvrhnutí bohov, páde falošných bohov, ktorí padnú, pretože nie sú božstvom, ale mocnosťami ničiacimi svet, hovorí kniha *Zjavení* v 12. kapitole, a to cez tajomný obraz. Je tam povedané, že had vychrlil prúd vody, aby strhol utekajúcu ženu. Zdá sa, že sa žena utopí, ale dobrá zem vodu pohltí.

Myslím si, že táto voda sa dá ľahko interpretovať. Sú to prúdy, ktoré všetko ovládajú a chcú skompromitovať vieru Cirkvi, ktorá už akoby nemohla obstáť pred silou prúdov, vnucujúcimi sa ako jediná racionalita a ako jediný spôsob života. A zem, ktorá pohltí tieto prúdy, je prostá viera, ktorá sa nedá strhnúť touto vodou a zachráni Matku, zachráni Syna. Preto hovorí žalm, že prostá viera je pravá múdrosť (porov. Ž 118,130). Pravá múdrosť prostej viery, ktorá sa nenechá strhnúť vodami, je silou Cirkvi. A tak sme späť pri mariánskom tajomstve.

PEVNÉ ZÁKLADY

Sú tu ešte posledné slová *Žalmu 81: movebuntur omnia fundamenta terrae* (Ž 81, 5), kolíšu sa všetky základy zeme. Vidíme to na klimatických problémoch, ako sú ohrozené základy zeme. Ohrozuje ich však naše konanie. Kolíšu sa vonkajšie základy, pretože sa kolíšu vnútorné, morálne a náboženské základy, viera, z ktorej plynie pravý spôsob života. A vieme, že viera je základ, a že základy zeme sa nemôžu kolísať, ak viera zostane pevná.

„Vstaň, Bože, a súd' zem“ (Ž 81,8). Aj my hovoríme Pánovi: „Povstaň v tejto chvíli, vezmi do svojich rúk zem, chráň svoju Cirkev, chráň ľudstvo, chráň zem.“

A opäť sa zverujeme Božej Matke, Márii, a modlíme sa: „Ty, ktorá si otvorila zem voči nebu, pomôž nám, otvor aj teraz tieto brány, aby zvíťazila pravda, vôľa Boha, ktorá je dobrom, pravou spásou sveta.“

Benedictus PP XVI

(Medzitulky: redakcia)

V roku 2016 zabili pre vieru 90 000 kresťanov, každých šesť minút jedného

Novodobé prenasledovanie

Pre svoju vieru počas roku 2016 usmrtili asi 90-tisíc kresťanov. Ďalších 500 až 600 miliónov kresťanov nemôže vyznávať svoju vieru v plnej slobode. Tieto údaje uviedol v rozhovore pre *Rádio Vatikán* renomovaný taliansky sociológ prof. MASSIMO INTROVIGNE (na snímke),

riaditeľ Centra pre štúdium nových náboženstiev so sídlom v Turíne.

Uznávané Centrum pre štúdium globálneho kresťanstva (CSWC) v najbližších dňoch publikuje svoje štatistiky za rok 2016 ohľadom prenasledovania kresťanov. Zoznámte nás s najdôležitejšími údajmi?

Počet zabitých sa v porovnaní s údajmi spred dvoch rokov trochu znížil – vtedy zabili 105-tisíc kresťanov. Štatistika Centra pre štúdium globálneho kresťanstva za rok 2016 hovorí o 90-tisícoch kresťanov zabitých pre ich vieru, čo predstavuje jedného mŕtveho každých šesť minút. Z nich 70 percent, čiže 63-tisíc, zabili v kmeňových konfliktoch v Afrike. Americké CSWC ich zahŕňa do štatistiky, pretože, ako tvrdí, z veľkej časti tu ide o kresťanov, ktorí odmietli nastúpiť do zbrane z dôvodov svedomia. Ďalších 30 percent, čiže 27-tisíc, pochádza z teroristických atentátov, plienenia dedín kresťanov a prenasledovaní zo strany vlády, ako v prípade Severnej Kórey.

Ak by sme chceli odhadnúť, koľko kresťanov vo svete prenasledujú, aký je ich približný počet?

Keď vezmeme štatistiky aspoň troch rôznych výskumných centier v USA či nášho centra a porovnáme ich medzi sebou v 102 krajinách sveta, odhady sa pohybujú medzi 500 a 600 miliónmi kresťanov vo svete, ktorí nemôžu vyznávať svoju vieru úplne slobodne. Bez toho, žeby sme zabúdali alebo bagatelizovali utrpenia príslušníkov iných náboženstiev, kresťania sú skupinou, ktorú vo svete najväčmi prenasledujú. Niekoľko môže zostať v rozpakoch pred štatistikami, pretože na jednej strane CSWC udáva číslo približne 90-tisíc, zatiaľ čo iní hovoria o niekoľkých tisíckach, ďalší dokonca o niekoľkých stovkách. Keď sú diskrepancie také veľké, je jasné že sa tu spočítavajú odlišné veci. Kto počíta osoby postavené pred vedomým tragickým voľbu *Bud' sa zriekneš svojej viery, alebo zomrieš*, naráta ich ročne nie-

koľko sto. Kto má trochu širšie ponímanie, čiže nielen ako „kandidátov blahorečenia“, ale ako osoby, ktoré brali na vedomie, že ich mohli usmrtiť, keď konali určité skutky či praktiky viery, ten hovorí o niekoľkých tisíckach. Ak sa však hovorí o osobách, ktoré zabili v širokom zmysle, pretože boli kresťania, vtedy prideme k 90-tisícom, čiže k jednému zabitému kresťanovi každých šesť minút.

Nemožno nespomenúť brutálne prenasledovanie kresťanov, ktoré pácha samozvaný takzvaný Islamský štát na dobytých územiach. Sú v týchto oblastiach príklady kresťanov, ktorí prišli o život zachovajúc si vernosť Pánovi?

Áno, na územiach tzv. Islamského štátu sú viaceré prípady, ktoré skúma Cirkev s predpokladom budúcej beatifikácie. Ide o kresťanov, ktorí sa vedome rozhodli ostať na tomto území a mohli ďalej svedčiť o svojej viere. Hovoriac o Islamskom štáte nesmieme zabúdať, že vraždí aj mnohých moslimov a že roku 2016, podľa odhadov, počet kresťanov zabitých kvôli viere a počet moslimov zabitých kvôli viere, ak vyjmeme Afriku a hovoríme o ostatných kontinentoch, zvlášť o Ázii, je počet približne rovnaký. Moslimovia vo všeobecnosti sú zabíjaní inými moslimami: sunitskí moslimovia zabíjajú šiitských moslimov, toto je najčastejší prípad. Niekedy sunitských zabijú šiitski moslimovia. Moslimov, ktorí nesúhlasia s nejakou odnožou islamu, zabíjajú extrémistickejší moslimovia.

Čo z tohto fenoménu prenasledovania vnímate ako najväčšmi bijúce do očí?

Dva momenty. Po prvé, že tak trochu vo všetkých krajinách rastie netolerancia, ktorá vedie k diskriminácii, a tá otvára dvere na prenasledovanie.

Po druhé – je to pokojný, vznešený, neraz vzorový postoj kresťanov podrobených každému typu šikanovania, pričom iba vo veľmi zriedkavých prípadoch odpovedali na násilie násilím, zatiaľ čo vo väčšine prípadov dosvedčili s pokojom svoju vieru, veľmi často odpušťajúc svojim prenasledovateľom, modliac sa za nich.

–jb, ab-/RV
(Ilustrácia: Koptskí mučeníci)

Pôvodne náboženský termín *obet'* sa stal súčasťou národných zákonníkov

Obeta a obeť

Je pozoruhodné, že slovo *obet'*, ktoré má pôvodne náboženský, hoci nielen kresťanský význam, sa v súčasnosti široko používa na označenie ľudí, ktorých násilne zbavili života.

Latinské *victima* označuje dar podaný božstvu, pričom nie vždy sa prinášanie tohto daru spájalo s násilím ako v prípade zvieracích a – v tých najtemnejších časoch – aj ľudských obetí; niekedy sa božstvám symbolicky prinášali ako obeť aj jedlo či nejaký nápoj.

NÁBOŽENSKÝ PÔVOD

Pôvodne náboženský termín *obet'* sa začal v priebehu devätnásteho storočia používať na označovanie človeka zabitého v násilnom, v zločinnom kontexte. Neskôr sa stal súčasťou národných zákonníkov a koncom osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia aj medzinárodného práva. Dokonca existuje zvláštny kriminologický odbor nazývajúci sa viktimológia. Termín *obet'*, ktorý má pôvodne a jednoznačne náboženskú konotáciu, sa teda začal používať na označovanie ľudí, ktorí prišli o život násilným spôsobom, v dôsledku zločinu.

Veľmi skoro sa potom vedľa zločinného kontextu začalo slovo *obet'* používať aj na označenie ľudí zabitých vo vojnách, poprípade rozbesnenými prírodnými živlami, ako sú povodne, zemetrasenie, požiare...

Úplne nový význam formuloval v roku 1852 istý Karl Marx, ktorý pojmom „*zápalná obeta*“ či – ako doslova napísal – holokaust označil za masovú likvidáciu „*celých tried či národov*“, ktoré, podľa jeho názoru, mali uvoľniť cestu „*novým životným podmienkam*“. Tak položil základy revolučného sociálneho inžinierstva, ktoré sa potom realizovalo v takzvanom socializme, triedneho a neskôr aj nacionálneho razenia.

ZDANLIVÁ POSVÄTNOSŤ

V súvislosti s bilancovaním vojen, najmä tých svetových, býva nezriedka reč dokonca o „*oltári vlasti*“, na ktorý boli údajne položené ľudské životy, pričom sa priveľmi nerozlišuje, či išlo o voja-

kov, teda osoby, ktoré štátne zákony donútili vzájomne sa zabíjať, alebo o takzvaných civilistov.

Jazykový úzus a medializácia termínu *obet'* tak nepriamo a pozvoľna dávajú vznik akémusi perverznému, ambivalentnému sekulárnemu kultu, ktorý parazituje na kresťanskej vierouke a zdanlivo pôsobí posvätným dojmom budovania nového sveta. Podobne je to aj s mnohými inými pojmami kresťanskej viery.

Niet preto divu, že s rastúcim počtom „*obetí*“ vojen, terorizmu či prírodných pohrôm vzrástlo aj nepochopenie kresťanskej vierouky, zvlášť jej ústredného pojmu *obet'*. Toto nepochopenie stále ľahšie prechádza do odporu a odmietania viery v Boha, ktorý sa v zmysle spomínaného dejinného pozadia musí nutne javiť ako zlý a krutý. Len ťažko sa dá nepostrehnúť okultná antilogika otca ľži, ktorý je – podľa Ježišovho výroku – vládcom tohto sveta, a podlým spôsobom sa konšpiratívne pokúša primäť človeka k tomu, aby zo strachu či vo zvrátenom zalúbení pristúpil na zdanlivo nezvratné argumenty a odmietol byť božím obrazom svojho Stvoriteľa a Spasiteľa.

GOLGOTSKÉ VÍŤAZSTVO

Rôzne hlasy hovoria, že svet stojí pred vojnou, ktorá už nebude rozkúskovaná, ani konvenčná. Ak by sa tak malo stať, je pri úrovni súčasnej informovanosti isté, že by málokto vedel, kto ju začal, pretože by v tejto veci určite existovali nezmieriteľné názory. Možno, že sa dá v takýchto hlasoch počuť len trávu rásť. Svetová vojna sa však nepochybne vedie, no nie však len materiálne. A nielenže sa vedie, ale už na Golgote sa víťazne rozhodla.

Najväčšia a najhlbšia radosť, ktorú možno zakúsiť už v tomto živote, plynie práve z víťazstva, ktoré nad vládcom tohto sveta dosiahol Ježiš Kristus, ktorý vyslobodzuje človeka z duchovného otročenia otcovi ľži. Ak by však neexistoval porazený, nemohlo by jesť tvovať ani toto víťazstvo, a tak ani ten najvzdialenejší dôvod na radosť...

Človeku na konci dejín zrejme nezostane iný dôvod na radosť než Spasiteľov triumf nad nepriateľom ľudskej prirodzenosti, s ktorým by inak človek nutne spolupracoval až do svojej plnej záhuby.

MILAN GLASER, SJ/RV

(Ilustrácia: Jan van Eyck: *Adorácia anjelov*)

Mnohí japonskí skrytí kresťania pokračovali v praktizovaní viery ako počas prenasledovania

Kakure kirišitan

Prvé historicky overiteľné stretnutie Japonska s kresťanstvom siaha do roku 1549, keď jezuitský misionár svätý František Xaverský pristál spolu s dvomi ďalšími spolubratmi v meste Kagošima na ostrove Kjúšú. Japonci nové náboženstvo a veriacich v neho nazvali *kirišitan*, slovom, ktoré pochádza z portugalského *crisťão*.

stvo, ktoré ohrozuje japonskú morálku. Rýchlo to využili aj budhistickí mnísi, ktorí vďaka týmto ohováraniam mali ľahšiu cestu na obnovenie svojho vplyvu na japonskú spoločnosť.

Roku 1593 Tojotomi Hidejoši zmiernil svoj rozkaz a oficiálne povolil kresťanstvo v Japonsku, no misionári boli len trpení. „*Po príchode protestantov z Holandska a Anglicka sa však japonskí vládcovia utvrdili vo svojom presvedčení o možnosti podmanenia krajiny*“, hovorí Silvio Vita, a tak Hidejoši opäť vydal vyhostovacie edikt namierený proti misionárom.

V roku 1873 nastal koniec prenasledovania kresťanov a kakure kirišitan získali po dlhom období skrývania sa právo slobodne vyjadrovať svoju vieru.

Nové Hidejošihovo nariadenie sa však už vynuovalo násilím. Výstrahou pre tých, ktorí by chceli edikt porušiť, bola poprava 26 kresťanov roku 1597 v Nagasaki. Vtedy ukrižovali šiestich frančiškánov, 17 novicov a troch jezuitov.

PRENASLEDOVANIE

Boj proti kresťanstvu sa však vyhnaním misionárov z krajiny vychádzajúceho slnka neskončil. Za vlády Tokugawu Iejasu sa zaviedol systém *danka seido* – prihlásenie sa japonských domácností pod určitý budhistický kláštor, a tak sa príslušnosť k budhizmu stala povinnosťou – *terauke seido*. Každá rodina sa musela hlásiť k určitému budhistickému chrámu a informovať ho o každom narodení, úmrtí, svadbe, zmeny adresy... Systém fungoval vyše 200 rokov.

V roku 1630 sa kresťanstvo v Japonsku úplne zakázalo. Dokonca *Kaneiský edikt* zakázal dovážať knihy propagujúce kresťanstvo. Dôvodom bol panujúci strach z toho, aby sa kresťanstvo nerozšírovalo po Japonsku.

Začalo sa jedno z najväčších a najbrutálnejších prenasledovaní kresťanov. Kostoly a kláštory boli zničené, vplyvných daimjov vyznávajúcich kresťanstvo vyhnaní z krajiny, radových kresťanov nútili odvolávať svoju vieru. Jedným z procesov zriekania sa viery boli *fumie*. Začali sa v roku 1629 a ich cieľom bolo odvrátenie kresťanov od ich viery. Kresťania museli šliapať po podobizniach a obrazoch Ježiša Krista a Panny Márie; keď však odmietli, čakalo ich mučenie. Aj zaváhanie sa považovalo za znak príslušnosti ku kresťanstvu. Mučenie a popravy kresťanov sa stali každodennou realitou. Prenasledovanie sa bolo organizované, no najmä dôkladné.

SKRYTÍ KRESŤANIA

Hoci sa prítomnosť a existencia kresťanov v krajine tvrdo stíhala, nepodarilo sa ich úplne eliminovať. Prešli do ilegality, to znamená, že svoju náboženskú vieru žili tajne, stali sa „skrytí kresťania“ – *kakure kirišitan*. Pokračovali v praktizovaní viery v takej podobe, ako to robili predtým, keď ju museli pred nepriateľným svetom skrývať.

Zákaz kresťanstva v Japonsku trval 243 rokov. V roku 1873 nastal koniec prenasledovania kresťanov, a *kakure kirišitan* získali po dlhom období skrývania sa právo slobodne vyjadrovať svoju vieru. Prirodzene, nebolo ich až tak veľa, žili najmä na ostrovoch Amakusa a Imamura, Hirado a Icikuki, na súostroví Sotome a Goto. Väčšina sa však koncentrovala v oblasti mesta Nagasaki. No čo je najzaujímavejšie, *kakure kirišitan* jestvujú dodnes! Je to, prirodzene, paradoxné, keďže v dnešných časoch už vďaka slobode vierovyznania

»»

Desať rokov po príchode svätého Františka Xaverského bol počet kresťanov v Japonsku 6 000. O ďalších dvadsať rokov sa zvýšil na 130 000 a na začiatku 17. storočia už ich bolo približne 760 000! K takému rýchlemu rastu počtu konvertitov prispelo najmä to, že jezuiti svoju vieru Japoncom prezentovali diplomaticky – nepokúšali sa nanútiť ľuďom niečo, k čomu by mali odpor, ako napríklad kríž, a napriek tomu verne a vierohodne prezentovali Kristovo učenie. To získavalo na popularite medzi vidieckym obyvateľstvom, a to aj vďaka činnosti malých skupín frančiškánskych misionárov, ktoré poskytovali lekárske a dobročinné služby.

ZMENY POSTOJOV

Kladný postoj k misionárom zo strany svetskej moci pramenil aj z antipatií k budhistickému kléru, ktorí pre *daimjómov* (vysokých šľachticov) predstavoval nielen vojenskú, ale aj svetskú moc. Kresťanstvo teda malo „poslúžiť“ aj na to, ako dostať budhistické inštitúcie pod kontrolu, aby nebezpečne nenarástla svetská moc chrámov.

Daimjó Tojotomi Hidejoši (1536 – 1598), ktorý zjednotil Japonsko, však náhle vydal 25. 7. 1587 edikt *Bateren cuihórei*, ktorým s okamžitou platnosťou vypovedal z Japonska všetkých kňazov. Profesor Silvio Vita z univerzity pre cudzincov v Kjóte náhle vydanie ediktu vysvetľuje: „*Japonci sa dozvedeli, že evanjelizácia išla ruka v ruke s vojenským podmanením daných krajín.*“

Kresťanstvo sa tak zrazu začalo javiť ako cudzie a zdeformované nábožen-

prakticky nijaký dôvod na pretrvávajúcu existenciu tohto druhu viery neexistuje. Nevyhnutne sa teda vynára otázka, prečo to tak ešte stále je. Jednoznačnú odpoveď zrejme nie je možné nájsť, jedným z rozhodujúcich faktorov by však mohla byť sila a zakorenenosť viery.

SYNKRETIZMUS

Všade na svete možno nájsť veriacich, ktorí sa svojej viery (v niektorých prípadoch až fanaticky) držia, nech už je to z akýchkoľvek dôvodov – u mnohých je to presvedčenie, že práve daná viera ich uzdravila či nejako inak im pomohla. Inokedy stačí úcta k rodičom či predkom a k ich viere, ktorú následne bez ohľadu na okolnosti zachovávajú aj ich potomkovia.

Kakure kirišitan predstavujú trochu zvláštnu „odnož“ kresťanov – dalo by sa povedať, že ide o veľmi domestikovanú formu kresťanstva, prispôbenú domácim pomerom. Japonskí skrytí kresťania si zachovali svoje zvyky vďaka predávanej ústnej tradícii. Sčasti ide o špecifickú formu ľudového náboženstva, sčasti o druh katolíckej náuky. *Kakure kirišitan* boli od seba v jednotlivých komunitách oddelení, a boli vzdialení aj od katolíckeho duchovenstva, a tak sa aj vierouka skrytých kresťanov v rôznych oblastiach Japonska mierne odlišovala. Keďže skrytí kresťania nemali väčšinou ani prístup k náboženským knihám, z ktorých by sa mohli učiť, a predovšetkým najmä k *Biblii*, používali vlastné spisy založené na ústnej tradícii. Niet pochyb, že táto okolnosť je dôležitá príčina odlišnosti náuky skrytých kresťanov od tradičnej katolíckej náuky.

AKO ZA PRENASLEDOVANIA

Po zrušení prenasledovania kresťanov v Japonsku roku 1873 začali do krajiny vychádzajúceho slnka opäť prichádzať misionári, najmä z Francúzska. Keďže však uplynulo mnoho rokov od posledného stretnutia Japoncov s oficiálnym kresťanstvom, japonskí kresťania v podstate vlastnú vieru nepoznali. Mnohí sa nechali znovu pokrstiť, niektorí dokonca vstúpili do kláštorov. Našli sa však aj takí, ktorí sa rozhodli, že budú aj naďalej pokračovať v zdomácnenej forme kresťanstva ako *kakure kirišitan*, a to v rovnakom duchu, ako to bolo za čias prenasledovania a skrývania. Preto niet divu, že tu badať silné vplyvy šintoizmu a budhizmu, podobnosť možno vypozerovať predovšetkým pri jednotlivých rituáloch, najmä čo sa týka vzývania božstiev, čo si najmä v časoch

Panna Mária s mladým Ježišom
Kvôli bezpečnosti zamaskovali skrytí kresťania kresťanskú symboliku do budhistických a šintoistických metafor.

prenasledovania skrytí kresťania prispôbovali tak, aby vyhovovali kresťanským pobožnostiam.

SAKÉ A ČAJ

Najdôležitejším obradom bol krst, ktorý si udržal tradíciu aj u *kakure kirišitan* v období skrývania sa. Krst japonskí skrytí kresťania vykonávali najvernejšie zo všetkých sviatostí. Považoval sa za prostriedok nutný na očistenie od hriechov. Tradícia krstu sa udržala po celý čas skrývania sa.

Prinášanie obety sa síce podobá bežnej kresťanskej praxi, ale nemožno tu hľadať úplnú zhodu. Počas typického kresťanského obetovania je bežné, že niekto z veriaceho ľudu prináša k oltáru víno a chlieb, prípadne pri slávnostnejšej príležitosti aj iné obetné dary, pričom víno kňaz premieňa na krv a chlieb na telo Ježiša Krista. *Kakure kirišitan* obetujú väčšinou saké a pokrmy zo surových rýb, takzvané *namakusa mono*. Najnápadnejšia je skutočnosť, že všadeprítomný obrad pitia čaju pojali tajní japonskí kresťania ako sväté prijímanie.

VZŤAH K PANNE MÁRII

Určite tiež stojí za zmienku vzťah *kakure kirišitan* k Panne Márii. Zaujímavé je, že bol a je veľmi pozitívny, snád

oveľa silnejší, než voči Trojedinému Bohu. V japonskom kontexte sa Panna Mária približuje k ponímaniu božstva Kannon, ktoré je symbolom súcitu. Prečo?

Mnohí, ktorých podozrievali z vyznávania kresťanstva, museli šliapať po podobizniach Ježiša alebo Panny Márie (*fumie*), mali strach z Božieho trestu za zapretie či zneuctenie. Mária predstavovala dokonalý, nežný obraz lásky, milosti a neobmedzeného odpustenia, zatiaľ čo Boh Otec mal okrem božskej stránky aj aureolu neúprosného sudcu.

V časoch prenasledovania, aby *kakure kirišitan* neboli nápadní, mali sošky nazývané Maria-Kannon, ktoré stvárňovali bohyňu Kannon. Kvôli utajeniu vzťahu ku kresťanstvu, skrytí kresťania kreslili či vrypovali do sošky, najmä na hlave či okolo krku, malý krížik, symbolizujúci kresťanský kríž.

MÁLO KOSTOLOV

Kvôli zachovaniu bezpečnosti sa v tradícii *kakure kirišitan* vierouka praktizovala skôr v súkromných domoch. Aj v súčasnosti na miestach, kde sa drží tradícia *kakure kirišitan*, kostoly nemajú také početné zastúpenie a ani význam ako inde v kresťanskom svete. Obrady sa vykonávajú skôr v domoch, ktoré sa na tento účel pripravili, alebo vonku, na voľnom priestranstve, čo je síce bežná praktika aj v západnej podobe kresťanstva, ale nie v takej miere ako v Japonsku. Tu sa formálne návštevy chrámov konajú najmä pri narodení dieťaťa alebo pri pohreboch.

Zvláštnu kategóriu tvoria modlitby. V japončine sa nazývajú *orašio*, čo je odvodené z latinského výrazu *oratio*. V niektorých oblastiach sa zvykli odriekať nahlas, inde zase naopak – potichu. Dodnes sa praktizuje obrad pri pochovávaní mŕtvych, pri ktorom sa odrieka modlitba *orašio*, aj keď obrad, ktorý prebieha, je budhistický a vykonávaný budhistickým kňazom, ktorý odrieka budhistickú sútru. Je paradoxné, že práve jej účinky mala práve modlitba *orašio* eliminovať.

Skrytí kresťania sú ešte stále predmetom sporu o to, či ich vôbec možno považovať za kresťanov, alebo skôr za druh akejsi kresťanskej sekty. Keďže však ide o vysoko špecifickú skupinu, pravdepodobne nie je možné ich nikam definitívne zaradiť. Navyše, vzhľadom na to, že ich existuje už len obmedzené množstvo, nedá sa teda reálne predpokladať, že by mali v budúcnosti mať nejakú väčšiu úlohu v rámci japonského kresťanstva.

Spracovala BOKA PIKA

Japonskí biskupi pozývajú pápeža blahorečiť Justa Takajamu Ukona, Kristovho samuraja

Justo Takajama Ukon (1552 – 1615) bol feudálny pán a samuraj, ktorý si zvolil úzku cestu, kráčal po stopách chudobného, poslušného a ukrižovaného Krista. Takajama Ukon sa vzdal vysokého sociálneho postavenia, aristokracie a bohatstva, lebo chcel zosťat' verný Kristovi a evanjeliu.

ZO ŠLACHTICA TULÁK

Evanjelium prišlo do Japonska v roku 1549 vďaka jezuitovi Františkovi Xaverskom, a rýchlo sa šírilo. Takajama Ukon sa narodil do rodiny statkárov, pánov hradu Sawa v provincii Jamato. Jeho pôvodné meno bolo Hikogorō.

Keď mal 12 rokov, jeho otec sa stretol s jezuitami a konvertoval na kresťanstvo. Hikogora pokrstili ako Justa. No keď sa šógun, najvyšší generál samurajov, Tojotomi Hidejoši dostal k moci, jeho poradcovia ho povzbudzovali, aby zakázal praktizovať kresťanskú vieru. Všetci feudálni páni súhlasili, okrem Takajamu Ukona. Táto „vzbura“ ho podľa japonských zvyklostí pripravila o majetok, postavenie, sociálny status, česť a uznanie. V podstate sa z neho stal tulák a bol nútený odísť do vyhnanstva. Spolu s 300 kresťanmi utiekol do Manily, ale tam ochorel a štyridsať dní po svojom príchode do exilu, 4. februára 1615, zomrel. Španielska vláda, ktorá vtedy kolonizovala Filipíny, mu vystrojila kresťanský pohreb so všetkými vojenskými poctami hodnými japonského šľachtica, samuruja.

Kristov samuraj

„Priali by sme si, aby blahorečenie prebehlo v roku 2017. Taktiež celými našimi srdcami dúfame, že Svätý Otec príde kvôli tejto príležitosti do Japonska,“ vyjadril sa Mons. Tarcisio Isao Kikuchi, SVD, biskup Niigaty, vo vyhlásení pre noviny *Vatican Insider* po tom, čo Apoštolská stolica vydala správu o schválení blahorečenia JUSTA TAKAJAMU UKONA, nazývaného aj Kristov samuraj.

„Jeho príbeh a svedectvo sú lícom nádeje pre našu katolícku komunitu v Japonsku,“ vysvetľuje biskup Kikuchi, ktorý je zároveň aj prezidentom japonskej charity. „Takajama nestratil svoju vieru aj napriek tomu, že stratil svoje postavenie, hrdosť a dokonca aj vlasť.“

NÁDEJ NA ZMENU

V súčasnosti, v hlboko japonskej relativistickej spoločnosti a kultúre, väčšina ľudí príde na to, že je ťažké nasledovať svoju vieru. „Justo Takayama Ukon nám ukazuje, ako žiť v modernom Japonsku,“ zdôrazňuje niigatský biskup.

Takajama Ukon je prorocká postava, ale aj napriek tomu sa zdá nepravdepodobné, že sa prejaví akákoľvek zmena v japonskej spoločnosti závislej od kultúrnych a antropologických modelov, ktoré sú na míle vzdialené od kresťanstva. „Zmeniť dnešný spôsob myslenia je ťažká úloha. Takajama je stará postava, ktorá patrí do iného historického obdobia,“ vysvetľuje Mons. Kikuchi a s nádejou dodáva: „Pevne však verím, že v prípade pápežovej cesty do Japonska na oslavu blahorečenia, by sa mohlo niečo pohnúť. Myslím si, že by táto cesta a proces blahorečenia mohli prilákať pozornosť celej krajiny a že by to mohlo roznieť vlnu úvah cez svedomie ľudí, čo by vyvolalo ďalšie rozjímanie a zmenu.“

NEKRVAVÝ MUČENÍK

Japonskí kresťania sa usilovali vyzdvihnúť Kristovho samuraja do slávy oltárov už v 17. storočí, ale politika izolacionistov zabránila kanonickým vyšetrovateľom zhromažďovať nevyhnutné dôkazy, ktoré by ho mohli uznať za svätého. O tristo rokov neskôr, roku 1965, japonskí biskupi zjednotili záležitosť Kristovho samuraja. V roku 2013 sa uzatvorila diecézna fáza procesu blahorečenia a jej výsledky japonskí episkopát predložil vatikánskej Kongregácii

pre kauzy svätých. Pápež František 21. januára 2016 podpísal dekrét, ktorým sa schvaľuje Ukonovo blahorečenie ako mučeníka. To sa bude sláviť v Osake tento rok.

Takajama Ukon je prvý japonský katolík, vďaka ktorému miestna konferencia biskupov zaujala stanovisko vo veci dôvodu svätorečenia, aj keď nie je členom skupiny mučeníkov. Kristov samuraj sa považuje za „mučeníka“, hoci neprelial krv počas násilných prenasledovaní kresťanov, ktorí trpeli v Japonsku takmer 300 rokov. Je to totiž prvý človek v histórii japonskej cirkvi, ktorý dosiahol slávu oltárov sám. V Japonsku je 42 svätých a 393 blahoslavených, no všetci, ktorí žili medzi rokmi 1603 a 1867, sú mučeníci a pripomíname si ich ako skupinu. Počas tristoročného prenasledovania japonských kresťanov bola krajina vychádzajúceho slnka svedkom *kakure kirišitan*, čiže fenoménu *skrytých kresťanov*. Po takmer 250 rokoch prenasledovaní, však mohli japonskí veriaci vyjsť z úkrytu a otvorene priznať svoju kresťanskú vieru.

POVZBUDENIE

Japonskí biskupi poukazujú na život a vieru Takajama Ukona ako na príklad pre malú skupinu katolíkov. V súčasnom Japonsku ich je celkovo len asi 450 000 celkovo, čo predstavuje 0,3 % obyvateľov, ktorých má krajina vychádzajúceho slnka 127 miliónov.

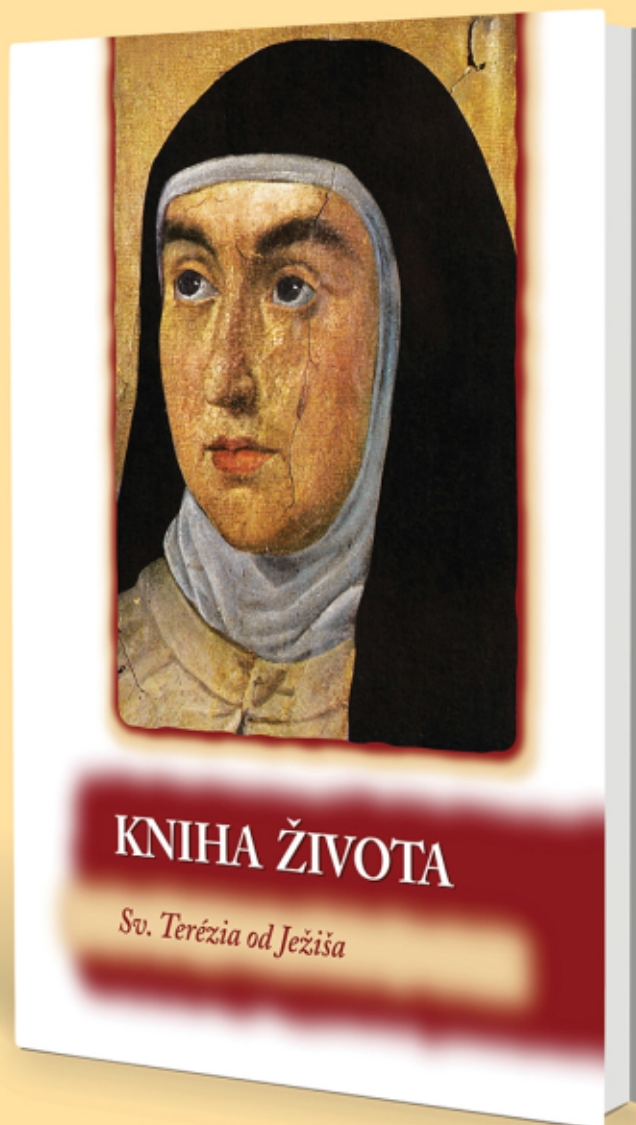
Minulý rok v marci miestna cirkev oslavovala 150. výročie a pápež František jej napísal list, ako poctu „tým, ktorí držali živý plameň viery cez stáročia prenasledovania“. Teraz život Justa Takajamu Ukona k tomu dodáva hĺbku minulosti, čo dokazuje, že svätosť je možná, dokonca aj keď človeka nezabijú *in odium fidei*, z nenávisťi k viere.

-red-

(Spracované podľa *La Stampa*)

Prvé slovenské vydanie
KNIHY ŽIVOTA *svätej Terézie z Avily*

“Vnútorňá modlitba nie je nič iné, ako dôverný vzťah priateľstva, častý rozhovor medzi štyrmi očami s tým, od ktorého vieme, že nás miluje...”

Objednávajújte telefonicky na číslach
0915 561 420 a 0915 878 298 alebo e-mailom
na adrese adalen.knihy@gmail.com

novinka

Láska k vlasti je čnosť a nemá nič spoločné s národnou pýchou a samolúbosťou

Milovať vlast'

Boh o sebe povedal: „Ja som, ktorý som“ (Ex 3, 14). On jediný je tým, ktorý je, nedovoľuje uctievať iných bohov a ako o sebe povedal, je „žiarlivý Boh“ (Dt 5, 9). Preto všetko, čo nie je predchnuté láskou k nemu a nevedie k jeho chvále, treba považovať vzhľadom k spásu, k duši a k večnosti za plané.

Niektorí však z tejto zásady vyvodzujú, že služba pozemskej vlasti nijako nesúvisí s dosiahnutím vlasti večnej, nemá nič spoločné s láskou a službou Bohu. Vari sa ani nedá škodlivejšie klamať samého seba, a tak zaslepovať svoje svedomie. Láska k Bohu spočíva v plnení Božej vôle, tá sa neprejavuje len vyjadreniami v príkazaniach, ale aj okolnosťami, v akých sa človek nachádza, do ktorých ho Boh postavil a z ktorých pre každého vyplývajú zvláštne povinnosti súvisiace s národnosťou, postavením, vekom, majetkom, vzdelaním atď.

POZNAŤ DOMOVINU

Človek patrí predovšetkým Bohu, ktorý ho stvoril na svoju slávu a chce, aby ho poznal, miloval a verne mu slúžil. A to je pre každého najvyššia povinnosť.

Táto priama povinnosť slúžiť Bohu sa však skladá z mnohých čiastkových povinností. A tak človek patrí do rodiny, ktorej sa má odvdáčiť za to, čomu sa mu od nej a skrze ňu dostalo. Patrí do spoločnosti, ktorej je členom a pre ktorú by mal byť, a to z Božej vôle, užitočným členom. Patrí do vlasti, ktorá ho zrodila a voči ktorej má občianske povinnosti; je jej žijúcou súčasťou; jej

sláva a šťastie závisí čiastočne aj od neho. Patrí do vlasti, ktorú by mal poznať a milovať, aby jej verne slúžil a šíril v nej Božie kráľovstvo.

NUTNOSŤ VZDELANIA

Človek má poznať svoju vlasť, jej dejiny, jej jazyk, jej skutočné vlastnosti, jej životné, hospodárske, spoločenské a politické podmienky, pretože vďaka znalosti jej minulosti a súčasnosti, jej hmotných a nehmotných bohatstiev, môže rozumne a účinne slúžiť vlasti. Ľudia, ktorí sú z národného hľadiska najlepšie vzdelaní, slúžia obvykle svojej vlasti aj najprospernejšie.

Hovorím obvykle, pretože nie vždy je to tak. Nájdu sa aj ohavné povahy, pre ktoré vedomosti zostanú mŕtvou literou, k ničomu ich nepodnecujú, k ničomu ich nevedú, ani k pocitu povinností voči Bohu, ani k pocitu povinností voči vlasti.

Sú tu však i vyvolené duše, ktoré aj s nižším vzdelaním rozvíjajú svoju lásku k Bohu až k svätosti, a sú ušľachtilé srdcia, ktoré s obmedzenými vedomosťami národných dejín rozvíjajú lásku k vlasti až k hrdinskosti. Výnimky však nevytvárajú pravidlo. To hovorí, že je nutné poznať svoju zem a všetko, čo

sa jej týka, aby si človek mohol voči nej svedomito plniť povinnosti lásky a služby.

OCENIŤ DARY

Každý národ, rovnako ako každý človek, má v Božom zámere svoje zvláštne poslanie, akoby zvláštny dôvod bytia. Pre národ, ako aj pre človeka, je životne najdôležitejšie, aby tomuto poslaniu porozumel, porozumel úlohe, aká mu podľa Božieho zámeru a vôle patrí, pretože inak sa tomuto poslaniu celkom určite spreneverí, a tak sa vlastne stane neužitočný, ba dokonca voči Božím plánom až nepriateľský prvok.

Čo Boh od národa, ale aj od človeka chce a na čo ho pozýva, sa dá najlepšie posúdiť podľa toho, čo mu dal, pretože len z toho, čo dáva, bude požadovať, aby sa skladali úcty. Prvou povinnosťou teda je pochopiť a oceniť dary, ktoré Boh našej vlasti dal, uvedomiť si, ktoré z nich sme užitočne využili a ktoré premárnili, či dokonca zneužili, a ktoré, hoci by pre nás mohli byť životodarnou silou, ležia doteraz ladom.

PLUSY I MÍNUSY

„Národy sú uzdraviteľné,“ hovorí Sväté písmo (Múd 1,14) ale na to, aby človek mohol účinne priložiť ruku k uzdraveniu svojho národa, je nutné poznať jeho slabosti a ich pôvod. Keď ich pozná, musí neohrozene bojovať so zlom, pracovať na náprave, a tak vyprosiť Božie milosrdenstvo a chystať si lepšiu budúcnosť.

Na druhej strane je však treba poznať aj národné prednosti, životné sily, aby

»»»

sme z nich vydobyli patričný úžitok pre našu zem. Čo sa týka našej vlasti a našej minulosti, mnoho ráz prepadáme preludom. Nepripúšťame si, že by tu mohlo byť niečo, čo si zaslúži výčitku, že by sme mohli byť aj my akokoľvek zodpovední za svoj úpadok. Naopak, ak dokážeme v sebe odkryť príčiny nášho súženia, potom dokážeme bojovať aj so zlom, hoci samotná náprava na nás závisí len v určitej miere.

PORAZENECTVO

Ďalší prepadajú inej krajnosti: podľa nich, ako sa zdá, spočíva všetko učenie o národných dejinách v akomsi cynikom vyhľadávani a zdôrazňovaní všetkého, čo by mohlo zničiť úctu k minulosti. Majú svojský dar strhávať z dejín národa každú aureolu. Pripomínajú muchy, ktoré dokážu vidieť a sať len jed, skazu a rozklad, aby ich potom roznášali na všetko, čoho sa dotknú. Niet divu, že pod vplyvom tohto jedu niektorí prepadávajú úplne smrtonosným pochybám, pokiaľ ide o vlasť a národ.

Súdiac podľa nich, by sa mohlo zdať, že pre nás už niet nijakej záchrany, nijakej nádeje; že nemáme už nič, čo by nás mohlo pozdvihnúť; že už niet čo vykonať; že u nás už nie je nič, čo by si zaslúžilo pochvalu alebo čo by sa dalo využiť. Takéto zúfalstvo veľmi nahráva lenivosti. Nerodí sa však z lásky k vlasti a horlivého úsilia o nápravu, ale skôr z nedostatku tejto lásky a z horlivosti. Kto sám sebe dokazuje, že nemôže nič robiť, ten sa dobrovoľne zrieka akéhokoľvek úsilia.

Napokon sú aj takí, ktorí sa začínajú pýtať, či by nebolo lepšie navždy zanechať všetko úsilie o národnú samostatnosť; či by nebolo lepšie zaistiť si pokojný život a úspešnú kariéru, prijať vôľu uchvatiteľov a „lojálne“ (ako sa teraz hovorí, tvoriac nové slová na nové názory) sa nechať prerobiť na Rusov či Nemcov.

Keď však budeme premýšľať o minulosti našej krajiny, o jej súčasnom stave, o jej strastiach, o pokušení pochybností, ktoré na ňu zo všetkých strán dotierajú, nebudeme ani upadať do samolúbosti, ktorá prehliadajú zlo nedovoľuje sa z nej pozdvihnúť, ani prepadáť zúfalstvu, ktoré môže viesť len k samolúbnej lenivosti a nečinnosti. Tiež sa ne necháme oklamať spomínanou „lojalitou“, ktorá je pre nás a v našich ústach priamo odpadlivo.

SYN I RODIČ

Keď budeme poznať dôkladne svoju krajinu a jej záležitosti, naučíme sa ju milovať, a táto láska sa stane podnetom,

aby sme jej zo všetkých síl slúžili. Láska k vlasti v pravom slova zmysle nespočíva v nejakej prirodzenej obľube národných zvykov, jedla, dobrých či zlých zvykov, a to jedine preto, lebo si človek na ne privykol. Taký vzťah, hoci by bol silný, nečiní zadosť povinnosti lásky k vlasti. A rovnako platí aj opačný postoj, teda nedostatočný vzťah k rodným veciam nijako nezabavuje človeka povinnosti lásky k vlasti, ktorá platí pre každého.

Stredozemné more a vrcholky Álp sa môžu niekomu páčiť viac než močiare rodnej dediny; egyptské podnebie sa môže zdať lepším než horské fujaky a kopula sv. Petra ladnejšia nad zvonnicu nášho farského kostola, ale to v ničom nemení povinnosť lásky k vlasti. Nedostatky rodičov totiž neumenšujú synovské povinnosti, rovnako tak nedostatky dieťaťa neumenšujú povinnosti rodičov. Každý je súčasne synom i rodičom vlasti, a má preto voči nej dvojnásobné povinnosti, ktoré z toho plynú.

ČINY, NIE POCITY

Splnenie povinností spočíva v činoch, nie v pocitoch. Vrodené city uľahčujú alebo sťažujú plnenie povinností, ale nemôžu ich ani zmeniť, ani od nich človeka oslobodiť, ani sa nemôžu samy o sebe považovať za ich plnenie. Láska k vlasti nespočíva v nejakom snení a básnení o národných právach, nespočíva v manifestáciách, vlasteneckých

besedách, prípitkoch, vzletných prejavoch a tklivých dojmoch.

Láska k vlasti nemá nič spoločné s národnou pýchou a samolúbosťou, ako sa niektorí domnievajú, činiac akoby stredobodom národnej cti bolo odmietanie všetkého, čo je cudzie, hoci by to bolo užitočné, len preto, lebo je to spoza hraníc, a vzdorovito brániac, čo je naše, hoci aj škodlivé, len preto, lebo je to naše. Národná samolúbosť, rovnako ako každá iná, a všetko, čo z otráveného prameňa pýchy vychádza, je smrtonosnou chybou; smrtonosnou pre akýkoľvek pokrok a zlepšenie.

Zygmunt Krasiński hovorí: „*Podlosť a či pýcha, oboje rovnaké smeti.*“ Láska k vlasti nielenže nevyučuje, ale skôr vyvoláva zdesenie a bolesť z toho, čo môže byť v rodnej krajine nesprávne. Nespočíva v nenávisť k tým, ktorým sa pripisujú národné nešťastia. Nenávisť môže občas ničiť, čo nenávidí, ale nedokáže nič stvoriť, nič nemôže vybudovať, nezahojí nijakú ranu, nenapraví nijakú škodu, neprinesie nijaký prospech.

ČNOSŤ LÁSKY

Láska k vlasti je čnosť. Čnosť v poriadku Božej vôle, pretože vyplýva z povinnosti stavu. Je občianskou čnosťou, a keďže je čnosťou, je aj silou. A pretože je láskou, je teda ako každá láska tvorivá.

Láska má dve hlavné vlastnosti: chce dosiahnuť predmet svojho milovania a chce sa mu obetovať. Taká je láska k Bohu, taká je aj láska k vlasti. Láska zjednocuje s predmetom svojho milovania: trpí zároveň s ním a chce mu uľaviť; pociťuje jeho potreby a chce ich uspokojiť; vníma, čo mu hrozí a chce ho brániť; vidí, čo by preň bolo prospešné, a neodpočinie si, kým to nezíska.

Obetavosť je od lásky natoľko neoddeliteľná, nakoľko z nej vyplýva, že sa nedá hovoriť o láske k vlasti bez toho, aby sa nehovorilo o službe pre ňu a o všetkom, čo prikazuje. Ide o tri veci:

1. vážiť si to, čo je v rodnej krajine dobré, a zachovať to;
2. napraviť a odčiniť, čo je zlé;
3. získať pre vlasť a robiť, čo je žiaduce.

JADWIGA ZAMOYSKA
(Z knihy *O milošci ojezyny*)
(Snímky: archív)

JADWIGA ZAMOYSKA (1831 – 1923) bola poľská spisovateľka, ktorá pod vplyvom oratoriánov, s ktorými sa zblížila vo Francúzsku, založila „ženskú školu domácich prác“. Škola získala podporu cirkevných predstaviteľov a v spoločnosti sa tešila veľkému záujmu. Vyučovalo sa v nej predovšetkým náboženstvo a praktické činnosti, ako šitie, vyšívanie a varenie, ale aj kreslenie, literatúra, zemepis, dejiny a spev.

Prvé slovenské gymnázium vzniklo vďaka biskupovi Moyzesovi v Banskej Bystrici

Bystrické gymnázium

Veľká Revúca, Turčiansky Svätý Martin, Kláštor pod Znievom – tu sa zriadili v šesťdesiatych rokoch 19. storočia slovenské gymnáziá. Málokto však vie, že sme mali na Slovensku aj štvrté gymnázium, ktoré bolo v Banskej Bystrici.

Mnohí Banskobystričania vnímajú budovu na Moyzesovom námestí pri Barbakane len ako bývalú zrušenú základnú školu a väčšina obyvateľov Slovenska ju vôbec nepozná. Jej význam je však oveľa väčší nielen pre mesto Banská Bystrica, ale aj pre celé Slovensko.

Za prvé slovenské gymnázium, ktoré sa podarilo zriadiť v roku 1862 vďaka oduševneniu slovenských národovcov, sa považuje gymnázium vo Veľkej Revúcej. Tak sme sa to učili na hodinách dejepisu či slovenského jazyka a literatúry a tak to uvádza aj väčšina zdrojov. Krátko po Revúcej nasledoval Turčiansky Svätý Martin a Kláštor pod Znievom. Banská Bystrica sa v tomto smere akosi nespomína. Archívne materiály však ukazujú, že prvenstvo v tomto smere patrí práve Banskej Bystrici a jej gymnáziu, ktoré tu založili už v roku 1852.

PREVAHA SLOVÁKOV

Po príchode Ľudovíta Štúra do Banskej Bystrice v roku 1849 sa Zvolenská žu-

pa stala jedinou v Uhorsku, kde po meruôsmych rokoch všetky významné úrady boli obsadené slovenskými národovcami. Banská Bystrica bola jediným veľkým a významným mestom v Uhorsku v ktorom mali Slováci v tom čase prevahu, dokonca sa začalo o nej uvažovať ako o hlavnom meste Slovenskej krajiny v rámci Uhorska. Michal Rárus, banskobystrický mešťan a richtár sa stal županom Zvolenskej stolice, na župnom úrade v Banskej Bystrici pôsobili Ján Gotčár, Ján Francisci a ďalší. Zároveň rakúsky cisár František Jozef I. (manžel Sisi) vymenoval za banskobystrického biskupa Štefana Moyzesa, ktorý mal od roku 1851 hlavnú zásluhu na pretransformovaní banskobystrického gymnázia na slovenské osemročné gymnázium.

Gymnázium v Banskej Bystrici bolo po meruôsmych rokoch prvým slovenským vyšším gymnáziom a v tom čase jediným pre celé Slovensko v rámci Uhorska. Po doznení revolučných rokov 1848 – 1849 nastúpila v Uhorsku nová organizácia školstva. Tá dovoľovala zavádzať vyučovanie v jazyku ná-

rodnosti väčšiny žiakov. Z banskobystrických škôl práve štátne rímskokatolícke gymnázium sa stalo základnou bázou na uplatnenie slovenského ducha a jazyka vo vyučovaní. Súviselo to so spomínanou celkovou situáciou v Banskej Bystrici ako sídle Zvolenskej župy. Najväčšiu zásluhu na zriadení slovenského vyššieho gymnázia mal biskup Banskobystrickej diecезy Štefan Moyzes. Práve on v spolupráci so školským dozorcom Jozefom Kozačekom, Tomášom Červenom a Jánom Gotčárom vytvoril jedinečný vzdelávací ústav, ktorý vychovával slovenskú mládež.

DESAŤ ROKOV PRED VEĽKOU REVÚCOU

Dňa 19. apríla 1852 na porade s mestskou banskobystrickou radou biskup Štefan Moyzes dosiahol od mesta Banská Bystrica podporu slovenského gymnázia. Napriek tomu, že išlo o slovenské a katolícke gymnázium, podporili ho aj mešťania nemeckej národnosti, ako aj mešťania evanjelického viero-vyznania. Mesto sľúbilo vystať pre gymnázium novú školskú budovu. Štefan Moyzes sa zaviazal, že vo Viedni zariadi, že z banskobystrického nižšieho (štvorročného) gymnázia sa zriadi vyššie (osemročné) gymnázium.

V školskom roku 1852/1853 sa 1. októbra (vtedy sa začínal školský rok) naozaj otvorila piata trieda a potom každý nasledujúci rok ďalšia až po ôsmu triedu. Od roku 1855 tak v Banskej Bystrici pôsobilo úplné osemtriedne, vyššie gymnázium.

Až do roku 1858 slovenské gymnázium sídlilo v starej budove banskobystrickej radnice v areáli mestského hradu. V roku 1858 mesto Banská Bystrica s podporou biskupa Štefana Moyzesa postavilo pre gymnázium novú budovu, jednu z najmodernejších školských budov vo vtedajšom Uhorsku.

Novú budovu Cisársko-kráľovského štátneho katolíckeho vyššieho gymnázia v Banskej Bystrici slávnostne otvorili v nedeľu 10. októbra 1858. Na tejto veľkolepej slávnosti sa zúčastnili všetci významní predstavitelia Zvolenskej stolice, mesta Banská Bystrica, banskobystrického biskupstva, učitelia a študenti všetkých ôsmich gymnaziálnych ročníkov.

Hlavná časť slávnosti sa konala vo veľkej aule určenej pre 300 ľudí, ale celým mestom sa ozývala sláva tomuto dielu a jeho podporovateľom. Atmosféru zachytila aj dobová tlač: „...takto sa ozývalo v nedeľu dňa 10. októbra v srdciach všetkých, ktorí berú úprimnú účasť v pokrokoch všakových, drahú vlasť našu, menovite však rozmilé naše Slovensko...“ „...preto sláva a vďaka tým od všetkých, ktorých katolícke gymnázium bansko-bystrické vrúčne v pravde zaujíma! Sláva a vďaka im predovšetkým od národa toho, v ktorého srdci slovenská mať naša Banská Bystrica spočíva, a pre ktorej synov je predovšetkým tento ústav určený...“

KVALITNÍ PROFESORI

To, že išlo o veľkolepú stavbu, zachytávajú aj riadky z tých čias: „Ktokoľvek okolo nášho gymnázia blízky stromoradím prechádza, nech by ho aj viackrát videl, zastaví sa a obdivuje ho...“ „Budova banskobystričského gymnázia vyniká svojou novosťou, účelnosťou, usporiadanosťou, veľkoleposťou a dokonalosťou nielen na Slovensku, ale snád v celom Uhorsku. Daj len Pán Boh, aby aj pevnosťou svojou prečkala veky a odolať mohla všetkým návalom a búrkam nepriaznivých okolností až do najneskorších časov. Slováci prichádzajúci do Banskej Bystrice, nezabudnite navštíviť tento prekrásny pomník mesta Banská Bystrica – túto novú baňu národnej osvety – túto nádheru a nádeju našu.“

Keďže v tom čase chýbali na Slovensku slovenskí školskí profesori, vyučovali v tomto období až do roku 1861 na gymnáziu okrem slovenských profesorov Jána Gotčára, Juraja Slotu, Jána Geromettu a Martina Čulena predovšetkým veľmi kvalitní českí profesori Jakub Dragoni, Matej Růžička, Václav Vlček, Václav Zenger a ďalší. Z nich vynikol Václav Zenger, ktorý sa svojimi vynálezmi stal známy v celej Európe (elektrolytická metóda výroby striebra a meďi, turbínový stroj). Je pravdepodobné, že v Banskej Bystrici ako prvý fotografoval a robil meteorologické pozorovania a merania.

Gymnázium získalo i materiálnu podporu v podobe vzácnych učebných pomôcok, a tak hmotným vybavením a svojou pedagogickou úrovňou patrilo medzi najvýznamnejšie stredné školy v celom Uhorsku.

GRÜNVALDOVA ZLOŠŤ

Nie všetci však zdieľali rovnakú radosť. Nechajme prehovoriť Bélu Grünwalda, maďaróna a podžupana Zvolenskej sto-

Banskobystrický biskup Štefan Moyzes

lice: „Prvé gymnázium, ktoré sa v Hornom Uhorsku dostalo do rúk panslávov, bolo štátne gymnázium v Banskej Bystrici, z ktorého vypudili maďarských učiteľov a namiesto nich zamestnali zúrivých panslávskych učiteľov. Vo veľkom a otvorene fanatizovali slovenskú mládež a len táto samotná inštitúcia poskytla panslávskej strane vyše sto jednotlivcov, ktorí teraz pôsobia ako učitelia, kňazi, advokáti a obecní notári.“

Aj keď sú slová Bélu Grünwalda nekritické a nadsadené voči slovenskej strane, dokladajú nám jednoznačne, že za prvé slovenské gymnázium vo vtedajšom Uhorsku samotní Maďari považovali gymnázium v Banskej Bystrici.

Nariadenia októbrového diplomu (20. 10. 1860) využili maďarizátori v oblasti školstva na pomáňarčenie gymnázia. V lete 1861 musela väčšina profesorov školu opustiť. Vtedy sa v plnej miere prejavila osobnosť Štefana Moyzesa. Banskobystrický biskup zakročil rázne a svoje slovenské gymnázium zachránil. Na audiencii na dvore panovníka Františka Jozefa I. v decembri 1861 získal Štefan Moyzes cisárov súhlas na obnovu slovenského gymnázia. A tak na banskobystričskom gymnáziu roku 1862 opäť zaviedli výučbu v slovenčine, za riaditeľa gymnázia bol vymenovaný Martin Čulen. V roku 1863 sa dokonca v Banskej Bystrici mala okrem slovenského gymnázia zriadiť prvá slo-

venská vysoká škola, čo sa však nepodarilo.

VAJANSKÉHO SPOMIENKY

V roku 1862 teda nastúpili na miesta učiteľov slovenskí profesori a na miesto riaditeľa gymnázia Martin Čulen. Jeho príchod do Banskej Bystrice sprevádzali obrovské ovácie. Nechajme prehovoriť spomienky vtedajšieho študenta banskobystrického gymnázia Svetozára Hurbana Vajanského: „*Konečne prišiel i hlavný triumf: dňa 15. novembra ráno o 10. hodine vtiahol Martin Čulen do Banskej Bystrice. Vtiahol do mesta, v ktorom bol pred šiestimi rokmi profesorom, ako direktor katolíckeho gymnázia! Čulen zaujal miesto svoje energicky. Zhromaždil profesorov i žiakov do auly a držal im klasicky priamu reč – po slovensky. Mládež bola elektrizovaná, ešte v ten večer improvizovala fakľový pochod a serenádu s muzikou a pozdvihla celé mesto na nohy. To bol úspech nemalý! Profesori ihneď chytili sa do literárnej práce: zostaviť prvé slovenské učebnice. Banská Bystrica premenila sa, teror ustúpil všeobecnej radosti a slovenské povedomie šírilo sa každým dňom. Z každej uličky vykukávali pred terorom zalezení naši slovenskí patrioti. Slovenčina stala sa módou a ukázalo sa, že ona jestvovala i pod terorom, ale bola iba zatlačená. Dievčence nosili slovenské trikolóry, všade bolo počuť slovenský spev.*“

SMUTNÝ KONIEC

Banskobystrické gymnázium v tom čase svojím spôsobom plnilo aj úlohu vysokej školy, pre slovenských študentov sa tu tvorili prvé slovenské učebnice v histórii. V Banskej Bystrici bolo vtedy počuť slovenčinu všade, bola centrom Slovákov. Pod záštitou Štefana Moyzesa boli v Banskej Bystrici a okolí jediné oslavy v celom Uhorsku venované 1000. výročiu pamiatke príchodu Cyrila a Metoda na naše územie. Obecenstvo gymnázia a Banskej Bystrice nechali na počesť Štefana Moyzesa vyhotoviť jeho portrét, umiestnili v aule gymnázia.

Sláva a existencia slovenského gymnázia v Banskej Bystrici sa definitívne skončila v roku 1867, teda pred 150 rokmi. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní roku 1867 mohla o záležitostiach školstva a výučby v Uhorsku rozhodovať uhorská vláda a jej podriadené orgány. Biskup Štefan Moyzes s podlomeným zdravím už nebol schopný odolávať maďarizačným tlakom najmä zo strany maďarónov (ľudia rodom Slováci), medzi ktorými vynikal župan Zvolenskej župy Anton Radvanský z Radvane. Ten síce

Banskobystrickom gymnázium vyučovali tam také osobnosti, ako Martin Čulen, Juraj Slota, Ján Gotšár či Ján Gerometta (vpravo dole)

písal básne v slovenskom jazyku, spieval slovenské pesničky, no proti slovenskému gymnázium bojoval spolu s podžupanom Zvolenskej župy Bélom Grünwaldom. Slovenskí profesori na čele s riaditeľom Martinom Čulenom museli školu opustiť a nahradili ich maďarskí profesori, ktorí nepoznali slovenský jazyk. Dňa 2. augusta 1867 bolo na gymnázium posledné slovenské čítanie klasifikácie. Koncom augusta 1867 sa v banskobystrickom gymnázium vyučovanie v slovenčine úradnou mocou opäť a definitívne zakázalo.

„*Po výzve Zvolenskej župy roku 1867 boli z gymnázia odstránení učitelia a umiestnení tu boli učitelia s maďarským zmýšľaním. Panslávská strana sa nespokojila s týmto gymnázium a následne založila gymnázium v Revúcej, ktoré potom v krajine získalo veľmi veľkú povest', a ďalšie,*“ opísal udalosti maďarón Béla Grünwald. Sám sa osobne po-

staral, aby odstránili slovenského riaditeľa banskobystrického gymnázia Martina Čulena. Následne došlo aj k odstráneniu obrazu Štefana Moyzesa.

Po vzniku Česko-Slovenskej republiky gymnázium presídlilo do novej školskej budovy pri Mestskom parku a dostalo názov po slovenskom národovcovi Andrejovi Sládkovičovi. Tam sa začalo vyučovať opäť po slovensky, ale tiež prostredníctvom českých profesorov. Súčasný banskobystrický gymnázium v Banskej Bystrici nadväzuje na tradície slovenského gymnázia a zachováva tak cenný odkaz diela biskupa Štefana Moyzesa.

No portrét tohto slovenského národovca sa napriek vzniku v Česko-Slovenskej republiky, potom Slovenskej republiky, nikdy na svoje miesto nevrátil. Podarí sa to niekedy?

VLADIMÍR SKLENKA
(Snímky: archív autora)

Štúdium jazyka nám môže mnohé napovedať o človeku – a naopak

Jazyk je človek

Snímka: Pixabay

Vedieť dačo o jazyku znamená vedieť o človeku – a naopak. Mnohé vlastnosti človeka by sa dali opísať prostredníctvom vlastností prirodzeného jazyka (na pozadí umelého jazyka).

Myslím si, že do máloktorej oblasti môžeme tak preniknúť ľudskou intuíciou ako do jazyka – práve preto, lebo je tak bytostne ľudský. Jazyk – to je to, čo zo seba ľudstvo vo svojom vývoji urobilo.

BYŤ SAMÝM SEBOU

Jazyk je ako človek. Ak je pravda, že človek sa nemení, len sa v kruhoch k sebe navracia, musí to platiť aj o jazyku.

Pohyb jazyka je tiež nesený túžbou „byť samým sebou“.

I vo vzťahu k svetu jazyka prichádza k tomuto istému záveru: „*Je jasné, že Archimédov bod sveta a sveta duší je v človeku*“ (Pavol Strauss).

Slovo je ako človek.

Slovo rastie s človekom.

Jazykoveda je najčlovečenskejšou vednou disciplínou.

Budúcnosť jazykovedy vidím v tom, akým obrovským tempom rastie záujem o človeka. Lebo ved' o osude vedy rozhodujú v konečnom dôsledku potreby praxe (Nikolaj Kopnin).

Ak je jazyk ideálne „prevtelenie“ človeka, štúdium jazyka nám môže mnohé napovedať o človeku – a naopak. „*V ta-*

kom prípade vystupujú vo vede o jazyku ako centrálne také pojmy ako jazyk a spoločnosť, jazyk a myslenie, jazyk a história, jazyk a kultúra,“ píše R. A. Budagov.

Mne sa k tomu žiada už len doplniť – ako na viacerých miestach jeho textu – *jazyk a človek*.

Pojem *spoločnosť* človeka nevyčerpáva; od spoločnosti k človeku – to je v tomto ohľade jeden (ďalší) stupeň poznania.

Na záver sa mi však žiada s pôžitkom s Budagovom vyhlásiť: „*Jazyk vsecelo čelovečen!*“

SPOVEĎ

Aj o podstate jazyka platia Goetheho slová: „*Neviem o nijakom inom svete, iba o tom, ktorý je vo vzťahu k človeku. Nechceme nijaké umenie, iba to, ktoré je odtlačkom tohto vzťahu.*“

A dodajme: ani nijakú inú vedu o jazyku...

O ľudskej povahe jazyka výstižne píše Hanns Cibulka: „*Když se z nejrozličnějších odrud všech žijících i vyhybnulých lidských ras vyvinul homo sapiens, soustředil se vnitřní princip evo-*

luce už pouze na vývoj řeči u člověka a na jeho myšlení. Člověk zemi nejenom zalídnil, on se jí zmocnil i svým jazykem. Nerozuměl by ani sobě ani okolnímu světu, kdyby se mu nebylo podařilo vpravit do jazyka sebe samého v jeho celistvosti i okolní svět v jeho mnohvrstevnatosti.“

S rečou je to ako s človekom: môžeš sa nadchýnať jej veľkosťou – a môžeš byť zúfalý z jej prízemnosti.

Záver Čapkovho *Doslovu (Obyčejný život)* krásne hrá s mojimi úvahami o ľudskom charaktere jazyka, o jazyku a poznaní: „*Cokoliv, nač se díváme, je ta věc a zároveň něco z nás, něco našeho a osobního; naše poznání světa a lidí je cosi jako naše zpověď. Vidíme věci různě podle toho, co a jací jsme; věci jsou dobré i zlé, krásné i hrozné – záleží na tom, jakýma očima na ně hledíme.*“

Výborne, Čapek! Aj jazyk je teda našou SPOVEĎOU!

Nemôžem citovať do konca – a bolo by treba. Je to nádherne prišvinovské: že všetko môžeme poznať len preto, lebo všetko je v nás – a skrze nás.

„*Vždyť je to v pořádku, vždyť právě proto můžeme poznávat' a chápat mnohost, že sami jsme taková mnohost! Similia similibus: poznáváme svět skrze to, co jsme sami, a poznávající svět objevujeme sebe samotné.*“

(Krátene)
JULO RYBÁK

Caravaggiove diela pozývajú pozorovateľa spomaliť a vhlbiť sa do obrazu i do seba

Milovaný i zatracovaný

Osoba Michelangela Merisiho, zvaného CARAVAGGIO (1571 – 1610), je veľmi výrečným príkladom toho, ako je neradno súdiť podľa prvého dojmu.

V o svojich časoch bol Caravaggio v porovnateľnej miere oslavovaný i zatracovaný. Pre mnohých bol veľký vzor a pre mnohých zasa objekt pohrdania, človek mimoriadnej duchovnosti, pracovitosti a citu pre realitu, no zároveň človek ťažko zvládanej prchkosti a výbušnosti. Skrátka – človek-umelec, ktorý po celý život bojoval so svojou ťažkou povahou, s nepriazňou umeleckých rivalov, a najmä „osudu“, ktorý ho povláčil od situácií krajnej biedy až po slávu palácov, a zasa späť... Viac ráz hľadel do očí smrti, ale aj veľkým význameniam, aby nakoniec zomrel hlúpu, zbytočnou smrťou, ešte ani nie štyridsaťročný, na prahu svojho veľkého triumfálneho návratu z vyhnanstva.

Aj po smrti pokračovala jeho kontroverznosť, keď zároveň inšpiroval veľký nástup napríklad flámskeho barokového maliarstva, no zároveň v jeho milovanom Ríme prevládol hlas neprajníkov, ktorí sa postarali o to, aby upadol do zabudnutia, a to až na neuveriteľných tristo rokov.

LÁMANIE ŠKRUPINY

Až v dvadsiatom storočí, najprv opatrne, neskôr čoraz hlasnejšie, sa podujali niektorí odborníci prelomiť škrupinu, pod ktorou bolo Caravaggiovo meno a dielo ukryté, a vyniesť ho na piedestál medzi popredných predstaviteľov dejín svetového výtvarného umenia. Jeho obrazy, postupne objavované, reštaurované a identifikované (nie vždy v tomto poradí), patria už neodmysliteľne k vrcholu svetového umeleckého dedičstva.

Prirodzene, aj v súčasnosti je osoba Michelangela Merisiho objektom mnohých kontroverzných hodnotení; fakty a domnienky sa prepozičujú rôznym interpretáciám, a následne aj jeho diela zaznamenávajú pomerne široký diapa-zón výkladov. Isteže, problém spočíva už v tom, že najstarší Caravaggiov ži-

votopis napísal jeden z jeho veľkých rivalov a osobných nepriateľov, čo dôveryhodnosti jeho predstavenia veľmi nepridalo.

POVRCHNOSŤ HODNOTENÍ

Väčšiu ťažkosť však predstavuje naša súčasná mentalita, ktorá vie byť často až extrémne povrchná pri hodnotení osoby, zvlášť pri nedostatku spoľahlivých informácií. Navyše, často ich ani nehľadá a uspokojí sa s lacným „vysvetlením“ – o to väčšmi, ak cez vykreslenie osoby Caravaggia, chránenca veľkých kardinálov svojej doby, možno celkom pôsobivo zosmiešniť vtedajšiu či terajšiu Cirkev, jej predstaviteľov či jej postoje k sakrálnemu umeniu...

A predsa, jeho umenie preráža aj tieto malicherné, neraz zlomyseľné skresľovania. Do dnešných dní skutočne či domnelé odhalenia jeho nových alebo stratených diel vzrušujú odbornú i laickú verejnosť. Zapálene sa diskutuje o „atribúciách“, či totiž určité dielo je inšpirované Caravaggiom, alebo je viacmenej vernou kópiou jeho diela, či ide priamo o originál. Aj najvýznamnejšie svetové galérie, ktoré sa hrdia vlastníctvom niektorých z jeho diel, vytvárajú priestor na takýto, dokonca i verejný dialóg. Napríklad obrazáreň Brera v Miláne, ktorá práve v týchto dňoch okrem svojho vzácneho „šperku“, Caravaggiovej *Večere v Emauzoch*, vystavuje ďalšie dve dvojice diel, prvý raz zavesené vedľa seba – aby sa o nich a o ich autorstve mohlo verejne diskutovať a, v každom prípade, nechať sa nimi osloviť.

VHLBENIE SA DO OBRAZU

Čo je na diele tohto autora také výnimočné? Na prvý pohľad zaujme technická dokonalosť vykreslenia postáv, v pozoruhodnej hre svetla a tmy, s jedinečným citom pre realitu a detail, takže jeho diela viacerí pripodobňujú k fotografiám, a to tak z hľadiska dokonale

Ottavio Leoni: *Caravaggio*

zvládnutej maliarskej techniky, ako aj kompozície. To, čo je však na jeho obrazoch ešte pozoruhodnejšie, prichádza až po tomto „prvom pohľade“. Caravaggiove diela, z ktorých veľká väčšina spracováva sakrálne témy, úžasne podmanivým spôsobom pozývajú pozorovateľa spomaliť, pristaviť sa – a nechať ich posolstvo pôsobiť na seba.

Možno práve pre toto sú v súčasnosti Caravaggiove diela mimoriadne aktuálne, a to aj ako určití „reprezentanti“ umenia ako takého. Podobne ako pápež František volá po spomalení tempa, nie však preto, aby sme rezignovali na pokrok, ale „aby sme sa pozreli na realitu iným spôsobom“ (*Laudato si'*), aj tieto obrazy zobrazujú realitu veľmi verne, ale zároveň spôsobom, pozývajúcim zahľbiť sa do myšlienky, ktorú spracovaná téma a spôsob jej spracovania komunikujú.

Isteže, cieľom takéhoto veľmi osobného kontaktu s Caravaggiovými dielami nie je sporiť sa o to, „čo tým chcel autor povedať“, skôr nechať sa osloviť, urobiť si určitú meditáciu pred Caravaggiovým obrazom, kde obraz sám, ba aj jeho autor, sú zahrnuté do akéhosi väčšieho komunikačného procesu, vyvolávajúceho v srdci pozerajúceho myšlienky, poryvy, pocity a hnutia, ktoré – ako každý dotyk s Krásou – pomáhajú žiť. A akokoľvek sú osobné a intímne, môžu azda byť užitočné a inšpirujúce aj pre iných.

STANISLAV KOŠČ

Nechat' na seba pôsobiť umenie – meditácie nad Caravaggiovými obrazmi

Odpočinok počas úteku do Egypta

Rané Caravaggiovo dielo zobrazuje tému, prítomnú vo výtvarnom umení pomerne často. No ak by sme tu – v kontexte celého jeho diela – očakávali dramatické spracovanie úteku pred Herodesom, či strastiplného putovania púšťou, so silným šerosvitovým efektom, ktorý Caravaggiove obrazy charakterizuje, autor nás teraz prekvapuje presne opačným spôsobom.

Caravaggio nám predkladá jednu zo svojich zriedkavých krajíniek, plnú prírodných zátiší a v nej Svätú rodinu, ktorá si dopriala chvíľu odpočinku, pričom nad ním bdie a vypĺňa ho na husliach hrajúci anjel.

BOŽIA STAROSTLIVOSŤ

Práve postava *anjela*, ako tradičného a jednoznačného *Božieho posla*, je v tejto scéne kľúčová a Caravaggio ju situuje do samotného stredu obrazu. Zrejme má skutočne „udrieť do očí“ ako znak Božej prítomnosti a Božieho sprevádzania. Keď sa Herodes rozhodol usmrtiť všetky deti v Betleheme, Boh *posiela* anjela, aby vo sne vyzval svätého Jozefa ujsť do Egypta (porov. Mt 2, 13). A na tejto ceste ich aj *sprevádza*, ba sa aj stará o ich odpočinok.

Katechetická myšlienka tejto autorovej voľby sa dá celkom ľahko využiť: Boh neponechal Svätú rodinu v jej útrapách bez svojej pomoci a pamätal aj na jej potrebu odpočinuť si a pookriať. To isté môžeme očakávať aj v jeho vzťahu k nám.

Keď Boh ponúka „odpočinok“, zrejme nemáme očakávať opaľovanie sa pri mori či wellness. Niežeby na tom bolo niečo zlé, ale Boh nerazí kultúru „sladkého ničnerobenia“. Ako možno sledovať v dejinách spásy, ale azda i v tých našich, osobných, Boží „odpočinok“ sa prejavuje skôr *darom útechy*, povzbudenia, posily na namáhavej ceste životom: „*Podťe ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste preťažení, a ja vás posilním*“ (Mt 11, 28).

Zrejme podobným spôsobom treba chápať „službu anjelov“ aj počas Ježišovo verejného účinkovania, ako sa o nej píše v dvoch zvlášť dramatických chvíľach, a to po poku-

šeniach na púšti, keď „*prišli anjeli a poslúhovali mu*“ (Mt 4, 11), a v predvečer umučenia, v Getsemanskej záhrade, vo chvíli smrteľnej úzkosti, keď „*sa mu zjavil anjel z neba a posilňoval ho*“ (Lk 22, 43).

ANJEL HUDOBŇÍK

Aj tu teda anjel symbolizuje *Božiu posilu* počas nebezpečného a namáhavého úteku Svätej rodiny do Egypta. Ale ako to robí?

Posilou, čiže fyzickým, psychickým i duchovným pookriatím je *umenie*: Rodina odpočíva a anjel jej hrá na husliach. Stojí však za povšimnutie, ako túto anjelovu hru na husliach Caravaggio predstavuje.

Anjel sa nevznáša v povetrí, ale stojí na zemi. Mohol by hrať „nebeskú“ hudbu, on však hrá na pozemskom hudobnom nástroji, ba dokonca z nôt pozemského autora. Ide o moteto *Quam pulchra es* flámskeho autora Noela Bauldewijna, inšpirované *Piesňou piesní*, konkrétne veršami zo siedmej kapitoly (7 – 8 a 12 – 13). Práve tieto noty drží

anjelovi svätý Jozef. Jeho pohľad do anjelovej tváre je veľmi výrečný. Potom, čo v priebehu tohto roka zažil niekoľko anjelských zjavení, nebeský posol na ceste do Egypta už preňho nepredstavuje nijaké prekvapenie, skôr by sa dalo povedať, že si s ním už vytvoril dôverný vzťah. A pootvorené ústa by vari mohli naznačovať aj to, že anjela sprevádza svojím tichým spevom.

DAR UMENIA

Komentátori pozorujú rôzne aspekty kontrastu medzi sv. Jozefom a Pannou Máriou s Dieťaťom, dokonca aj v rastlinách, ktoré ich obklopujú. Rovnako sa tu však dá nájsť aj obdivuhodná harmónia medzi nimi: Manžel vo funkcii otca rodiny *bdie* nad tými, ktorých mu Boh zveril do opateru, a svojej manželke dáva zahrať *Piesň piesní*, v ktorej sa ženich vyznáva z obdivu nad krásou nevesty a ona ho pozýva do prírody, aby mu tam dala svoju lásku. Pri zvuku tejto romantickej piesne jeho manželka drieme a túli si k sebe spiace dieťa, s dôverou k svojmu manželovi, že nad nimi bdie a chráni ich. Obaja majú totiž ešte vyššiu a zásadnejšiu oporu – v Bohu, ktorého hlas verne nasledujú.

A Boh-Otec posielal anjela, aby krásou umenia posilnil svoj vyvolený národ, ktorý tu je symbolizovaný vo Svätej rodine, ako jeho najvznešenejšej základnej bunke. Ba táto „základná bunka“ je už zárodokom nového Božieho ľudu – Cirkvi, ktorý sa začína tvoriť okolo osoby Bohočloveka, Ježiša Krista, počnúc od jeho prvých a najvernejších rodinných príslušníkov.

Caravaggiov *Odpočinok na úteku do Egypta* je povzbudením, že aj na našich strastiplných životných cestách nás Boh sprevádza. A práve *umenie* nám dáva ako symbol Božej starostlivosti o *celého* človeka, a tiež ako jeden z nástrojov ideálneho „odpočinku“ – ak sa ním necháme osloviť a preniknúť.

Bl. Lev IX.

STANISLAV KOŠČ

Caravaggio: *Odpočinok počas úteku do Egypta*; olej na plátne, 135,5 x 166,5 cm, vytvorený v rokoch 1596 – 1597; v súčasnosti uložený v Galleria Doria Pamphilj v Ríme

Dňa 31. 12. 2016 odišiel do večnosti maliar ticha, svetla, pokoja a radosti Ladislav Záborský

Maliar Svetla

V posledný deň roku 2016 si Pán života a smrti povolal do večnosti hľadača Božej pravdy a martýra svedomia, akademického maliara Ladislava Záborského.

Výtvarné diela majstra Ladislava Záborského vyžarujú ticho a pokoj, ponúkajú meditáciu o podstatných veciach, pretože, ako povedal architekt Igor Thurzo, „jeho obrazy vykládajú z pokory, mlčania a samoty“. Aj preto literát Ján Johanides nazval majstra Záborského „maliarom ticha, svetla, pokoja a radosti“.

UČIL SOM RÁD, ALE...

Ladislav Záborský sa narodil 22. januára 1921 v stredoslovenskom mestečku Tisovec. Jeho otec Arpád pracoval ako laborant v miestnych železniarňach, matka Gabriela sa doma starala o Ladislava a jeho staršiu sestru Šarlotu. Neskôr sa rodina kvôli otcovmu preloženiu presťahovala do Podbrezovej, a tak mladý Ladislav dochádzal do gymnázia v Banskej Bystrici, kde si ho všimol profesor kreslenia Krákora, ktorý ho odporučil na ďalšie štúdium.

Po maturite nastúpil v roku 1940 na Oddelení kreslenia a maľovania Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave u Jána Mudrocha, Gustáva Malého a Martina Benku. Súčasne navštevoval filozofickú fakultu (pedagogika, psychológia a dejiny umenia) a prírodovedeckú fakultu (oddelenie deskriptívny) Slovenskej univerzity (Univerzita Komenského) v Bratislave.

Po skončení štúdií pracoval v rokoch 1944 – 1945 ako grafik a návrhár v Neografii v Martine, v roku 1945 sa stal profesorom kreslenia a deskriptívnej geometrie na miestnom gymnáziu. Svojim žiakom často rozprával o aj viere. „Učil som veľmi rád, ale maľovanie bolo u mňa na prvom mieste,“ a tak L. Záborský súčasne pracoval ako výtvarný umelec. Ilustroval knihy, ktoré vydávala Matica slovenská, a stal sa aj členom viacerých výtvarných spolkov.

BOLI SME ÚŽASNE ŠŤASTNÍ

Počas vysokoškolského štúdia sa zoznámil s rodáčkou z Oravy Gabrielou Bartošovou, ktorá študovala francúzštinu a latinčinu. Ich vzťah prerástol do celoživotnej lásky. Svadbu si naplánovali na august 1944. Hoci nechystali nič

veľkolepé, isté veci si potrebovali pripraviť z domu, a tak sa Ladislav vybral do Krupiny k rodičom a Elka na Oravu. A práve vtedy vypuklo SNP. Ladislav dostal pozvánku do povstaleckej armády. „Lenže Pán Boh je figliar, poslal v noci Nemcov do Krupiny, takže ráno už nešiel žiaden vlak a nemusel som nastúpiť do armády. Boh ma zachránil, zimu som neznášal, určite by som sa nebol z hôr vrátil domov živý.“

Čo však bolo horšie, nemohol sa ani vybrať ani za Elkou. Stretli sa až koncom novembra v Martine. Sobáš mali dopoludnia 1. decembra 1944: „Bolo to bez starostí, bez oznámení a boli sme úžasne šťastní. Svedkov sme mali dvoch neznámych mladých ľudí.“ Svadobná hostina bola ešte skromnejšia: „Po omši sme išli do mliečneho baru na ‚svadobné raňajky‘, na bielu kávu a rožky s maslom. Cukrárka sa ma spýtala, prečo mi tak žiaria oči. Povedal som jej, že práve som sa oženil s touto nádhernou ženou. A ona vzala naše maslové rožky do kuchyne a dala nám na ne šľahačku. Odvtedy sme vždy 1. decembra raňajkovali maslové rožky so šľahačkou.“

Manželom sa narodili tri deti: Vladimír, ktorý má za manželku europoslankyňu Annu Záborskú, Terézia, ktorá sa vydala do Francúzska, a Maruška, ktorá sa o otca starala, keď už zoslabol.

NEBOL SOM SÁM

Majster Záborský bol hlboko veriaci katolík. Počas vysokoškolských štúdií sa zoznámil s jezuitským pátrom Tomislavom Kolakovičom. V roku 1943 sa Ladislav stal členom spolčenstva Rodina, ktorého činnosť spočívala v šírení evanjelia a v apoštoláte viery. Bola to skupina intelektuálov, kresťanov a mučeníkov viery, ktorí odmietali tak sovietsky komunizmus ako aj nemecký národný socializmus.

Po skončení vojny pracoval L. Záborský s pátrom Kolakovičom v rámci Ústrednej katolíckej kancelárie so sídlom v Bratislave. Vydávala časopis *Verbum*, organizovala tábory pre deti, exercície, rozdávala literatúru. V roku 1948,

Sníмка: KAN

po nástupe komunistov, nová moc činnosť kancelárie zastavila. Komunisti však nezostali len pri zákazoch. Začali zatvárať biskupov, kňazov, rehoľníkov, netrvalo dlho a aj laikov. Keďže veriaci L. Záborský odmietol vstúpiť do komunistickej strany, jeho dni na slobode boli zrátané. Na Silvestra 1953 ho zatkli: „Dali ma do tých hábočiek, takže nič som nemal svoje, ani meno, len číslo. Bol som takmer polroka vo vyšetrovacej väzbe na samotke. Nebol som však sám, bol tam so mnou aj Boh. A inšpiroval ma – k básňam.“

NIE SOM BÁSNIK

Na samotke ružomberskej väznice zostal tridsať básní zachytávajúcich pocity a prežívanie samoty s Bohom. Je to tzv. kronika z väzenia. „nemal som ani pero, ani papier. Preto keď mi ráno ‚požičali‘ mydlo, namydľil som spodné dno cinového lavóra a z hrebeňa si vylomil zúbok. Ním som potom písal na namydlené dno. Proti oknu sa mi písmo lesklo a do večera som sa báseň naučil naspamäť.“

„Napísané“ básne si denne opakoval štyri roky, napísať ich mohol až po návrate domov. „Nenamýšľam si, že som básnik. Básne sú úprimnou kronikou môjho vnútorného života na samotke. A svedectvo Božej pomoci, ktorou ma posilňoval v ťažkých chvíľach Duch Svä-

»»»

tý. On mi diktoval básne, ktoré mi pomáhali prežiť vo väzení. Boli pre mňa zdrojom povzbudení. Sú dôkazom dobroty, lásky a pomoci Najvyššieho. Zážitkom radosti z Boha. O byt a stravu som mal postarané. Ešte ma aj strážili, aby ma nikto nevyrušoval,“ neskôr vtípne, no najmä skromne napísal majster Záborský.

VELEZRADNÁ ZÁPISNICA

Prežil vypočúvanie, zastrašovanie, tvrdé väzenské podmienky, vyhrážania. Už prvé vypočúvania boli neľudské: „Vyšetrovateľ ma v januári posadil pod otvorené okná a nechal ma tam celý deň. On v baranici, v kožuchu s teplým čajom aj tak ešte odišiel sa prehriať, a mňa tam nechal celé dni pod tým oknom. To, že som neochorel, pokladám za zázrak.“

Vyšetrovali ho za údajnú „velezradu“. V ponímaní ateistického režimu to znamenalo praktizovanie viery v Boha. No keďže nič „velezradného“ nemohli na mladom veriacom umelcovi nájsť, päťstránkovú „velezradnú zápisnicu“ napísali sami. Prirodzene, nepravdivú. „Bola poriadne tuhá, a že keď ju nepodpíšem, zabijú, v lepšom prípade zatknú manželku. Mali sme tri deti, nebolo východiska, ako podpísať to. Pri každom pojednávaní som však uvádzal, že som podpísal pod nátlakom.“

Ani umelcovia rodina to nemala ľahké. Jeho manželka, profesorka francúzštiny a latinčiny, musela v noci upratavať v detskom domove, aby uživila rodinu: „Upratovala za päťsto korún mesačne, z toho sa nedalo vyžiť. Keby neboli bývali dobrí ľudia, ktorí pomáhali, tak zomrú od hladu.“

Po „priznaní“ nasledovali štyri súdne pojednávania. L. Záborského odsúdili ako velezradcu na sedem rokov väzenia a na stratu občianskych práv a majetku. Odtransportovali ho do väznice vo Valdicích. Tam páral perie, vyberal skaliky zo šošovice, pracoval v stolárskej dielni, natieral okná. brúsil sklá...

REHABILITÁCIA NA ETAPY

Po štyroch rokoch podal žiadosť o prepustenie z väzenia. Dňa 18. decembra 1957 ho z Valdic podmienene prepustili.

Po návrate z väzenia už nemohol učiť na martinskom gymnáziu. Zažíval dôsledky perzekúcie, nemohol sa zaradiť do spoločnosti, mal len minimálne pracovné príležitosti. Ponúkli mu lopatu, ale, našťastie, priatelia mu pomohli. Riaditeľ Matice slovenskej mu umožnil ilustrovať knihy ruského spisovateľa o prírode, ako aj Škultétyho *Rečňovan-*

Vzkriesený Kristus a Mária Magdaléna

ky, tiež ilustroval známy detský časopis *Slniečko*.

V roku 1958 namaľoval významný obraz *Snímanie Krista z kríža*, ktorý bol pre neho symbolom návratu z „kríža“ väzenia. „Okolo šesťdesiateho ôsmeho roku sa stavalo veľa kostolov, najmä na východe. Ja som vtedy, za komunizmu, spravil dvadsaťjeden krížových ciest. Prirodzene, bez schválenia výtvarnej komisie. To muselo ísť celkom potichu. Rôzne ryté do dreva a leptané do skla, do okien, a tak ďalej, a do dvadsiatich piatich kostolov, nových aj starých, som urobil vitráže.“

S politickým uvoľnením požiadal aj o rehabilitáciu. „K mojej úplnej rehabilitácii došlo na jar 1969, po polroku ale rehabilitáciu zrušili... Musel som absolvovať ešte trinásť pojednávania, kým velezradu zmenili na miernejší paragraf. V roku 1990 som bol rehabilitovaný úplne.“

TEŠÍM SA NA VEČNOSŤ

V rokoch 1968 – 1969 pôsobil s rodinou vo Francúzsku a venoval sa štúdiu sakrálneho umenia, architektúre a interiéru kostolov. Pre Slovenský ústav sv. Cyrila a sv. Metoda v Ríme, kde pôsobil dva mesiace, namaľoval monumentálny obraz našich vierozvestcov.

Na Slovensko sa rodina L. Záborského vrátila v roku 1969. Umelec to však opäť nemal ľahké, normalizačné obdobie duchovnú tvorbu silno potláčalo, a tak sa dlhé desaťročia musel zaoberať bez oficiálneho uznania. V časoch diktatúry komunistickej strany jednoducho nebolo možné jeho tvorbu oficiálne oce-

Sedem darov Ducha Svätého a duša

niť. Majster Záborský svoje sakrálne diela nemohol vystavovať, znalci a milovníci umenia však chodievali za ním do jeho ateliéru v Martine. Až v roku 1990 sa mu dostalo uznania zo strany kultúrnej verejnosti a štátu.

Každý obraz majstra Záborského je jeho dialógom s Bohom a Večnosťou. „Podstata mojej tvorby je zážitok srdca o skutočnosti Boha.“ Nie je však náboženským maliarom v pravom zmysle tohto slova, je maliarom duchovného svetla. Aj jeho krajinky sú svojské, plné duchovného náboja. Vyžarujú ticho a pokoj, ponúkajú meditáciu o podstatných veciach, a tak sa približujú k človeku.

Majster Záborský usporiadal vyše 30 výstav, vytvoril nástenné maľby na Slovensku i v dvoch kostoloch v Paríži, ako aj návrhy na gobelíny a mozaiky. Jeho diela sú zastúpené v zbierkach na Slovensku, vo Francúzsku, Taliansku, Nemecku, Švajčiarsku, Japonsku, Palestíne a USA. Za výtvarnú tvorbu mu v roku 2005 Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru udelila cenu Fra Angelica.

V roku 2013 musel zo zdravotných dôvodov prestať maľovať. „Hoci mám veľa rokov, duchovne sa cítim mladým, veď som len na začiatku večného života, celá nádherná večnosť je ešte predomnou. Veľmi sa na ňu teším, vlastne už ju žijem, a to natoľko, nakoľko tie večné pravdy a krásy už vychutnávam a prežívam,“ hovorieval majster svetla Ladislav Záborský.

Majstre, vďaka vám!

A dovidenia v nebi!

Spracoval PAVOL PRIKRYL

Básne z väzenia

„Verše Ladislava Záborského som prečítal jedným dychom. A potom som si tieto básne čítal ešte raz, a potom ešte raz, niekoľko ráz za sebou, aby aspoň čiastočne mohla moja myseľ pochopiť, aká úžasná vnútorná energia a myšlienkový náboj je v týchto riadkoch, ale aj medzi nimi ukrytá. Sú to meditácie s podmanivou reflexiou hlboko veriaceho človeka-umelca, ktorý v živej komunikácii s Bohom zapálil v chladných celách potupného žalára plameň človečenskej statočnosti a nepoddajnosti.“

Peter Cabadaj

Tibhirinský Kríž zmŕtvychvstania

Slová

Štetce, farby vzali mi z dlaní,
srdce moje, musíš maľovať slovami.
Slová môžu byť citmi pretavené,
nádejou obuté, vierou okuté,
láskou vystlané, slzami slané...
Slová, len vy ste mi zostali
písané na namydlenom dne cínového
umývadla

kúskom hrebeňa
a ryté do pamäti a do srdca
každým dňom väzenia.
Plačom kropím tieto riadky
a bôľ ma v hrdle dusí.
Utíš sa, duša moja,
to je len chvíľočka,
srdce moje sa dočká
nového vzpruženia,
radosti uprostred súženia.

Vďaka

Za tento žalár
ďakujem Ti radostne,
v zanedbaných cnostiach
vycvičíš ma mocne.
Očistec sa kráti
nebo sa mi blíži
a oblak milostí
k zemi sa zníži.
A je tu stále tá
útecha istá,
že som tu pre Cirkev
Ježiša Krista.

Balón dôvery

Obláhli ma kruté šelmy
a sužujú ma tu veľmi.
Koldokola hustá tma je,
Srdce sa mi strachom chveje.
Tiško pristál pri mne balón.
Tieto slová žiaria na ňom:
« Všetko musíš zanechať,
s dôverou sa Bohu dať.
Toto je ten úzky chodník,
na ktorom ťa nezraní nik. »
Tesné je tu miesto veľmi,
no len keď stúpam preč od šelmy!
Stále hore vystupujem,
strachy s duše vyhadzujem.
Teraz letím, neviem kam,
Po pristátí dáš mi plán.

Vo väzení

Že sedím tu sám
a nečujem kultúry hlas?
Nie je tu tak pusto celkom,
veď som hercom v divadle veľkom,
ktorého režisérom je Boh sám.
Aj filmové predstavenie hocikedy mám:
Len treba zapnúť fantázie živý zdroj,
lebo mám v hlave mnoho filmov,
aj premietačí stroj.
Najkrajšie knihy, to sú duše ľudí,
v ktorých pod povrchom
podivný život prúdi.
Aj rozhlas tu mám v tejto pustej cele:
keď hlas Boží mi v duši znie
a budí city vrelé.
Lebo nebo vysielala stále pre celý svet,
len treba načúvať a vedieť rozumieť.

Sejba (1954)

Možno štrkom prikryť semä,
by nevzišlo z dobrej zeme?
Nikdy nie,
prerazí aj kameň!

Možno Ducha v dušiach zdusiť,
silu Božiu zahrdúsiť?
Ale kdeže,
vyklíči aj cez mreže!

Nezničíte, čo Boh seje,
nech váš víchor jak chce veje!
Chcete Krista dať do hrobu?
Vstane zase slávne znovu.

Vzkriesenie Lazara

Hoc miluješ ma veľmi,
obklopil si ma nepriateľmi.
Odviezli ma do tohto hrobu,
privalili kameň - zlobu.
Teraz som tu pochovaný,
v bielom hrobe za mrežami,
od života odrezaný.
No nie na smrť je hrob tento:
Starý človek tuná zhnije
a ten nový tu ožije!
Toto verím, toto prosím,
toto stále v srdci nosím.
Pukne moja kukla stará
a vyletí motýľ z jara.
Nový život nastať musí
plný lásky, pravej krásy.

Podporte časopis VOX

**V roku 2017 ho môžete podporiť
aj poukázaním**

2 % z dane.

Viac informácií získate na www.vox.prikryl.sk

Vox In Deserto

Projekt *UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu* pokračuje aj v roku 2017

Stopy

V jezuitskej Kaplnke Sedembolestnej Panny Márie v Piešťanoch pokračuje projekt pod názvom *UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu*. Vytvára priestor pre diela súčasného umenia, ktoré odzrkadľujú kresťanské poslanstvo. Navracia ich do chrámu, kde kvalitné súčasné umenie, z rôznych dôvodov, často chýba.

Začiatkom nového kalendárneho roka si zvykneme robiť plány. Niektoré veci si v živote môžeme naplánovať a aktívne ich ovplyvniť, iné nie. Ovplyvniť však môžeme to, ako na udalosti zareagujeme, aby sme boli deň čo deň disponovanejší a otvorenejší Bohu a jeho vôli s našimi životmi, ktorá nemusí byť vždy totožná s tou našou, ale smeruje k úplnému naplneniu našich životov. Ako hovorí známa modlitba: „Bože, daj mi vyrovnanosť, aby som prijal veci, ktoré nemôžem zmeniť, odvahu zmeniť veci, ktoré zmeniť

môžem, a múdrosť, aby som ich od seba rozpoznal.“

Dielo MICHALA KERNA nám môže pripomenúť poviedku Karla Čapka *Stopa*, ktorá rozpráva príbeh o ľudskej stope v snehu uprostred poľa, ku ktorej nevedie nijaký chodník a nie je jasné, ako vlastne vznikla. Alebo knihu psychológa M. Scotta Pecka *Nevyšliapanou cestou* o nachádzaní vlastnej cesty, na ktorú Boh pozýva iba nás a nikto nás na nej nemôže nahradiť. Dielo je

autorskou akciou, v ktorej Michal Kern vlastným telom vyšliapal líniu v snehu pri prechode Veľkou Studenou dolinou vo Vysokých Tatrách. Fotograficky ju zaznamenal, aby sa so svojim zážitkom z veľkoleposti a čistoty prírody, ktorú symbolizuje biely sneh, mohol podeliť aj s nami. Podobnú skúsenosť má asi každý z nás, no autor poukazuje na výnimočnosť situácií, ktoré máme tendenciu vnímať ako samozrejme. Jeho diela majú silné ekologické posolstvá o rešpektujúcom vzťahu človeka a prírody. Otázkam ekológie sa venuje aj pápež František vo svojej encyklike *Laudato si*, kde v duchu sv. Františka z Assisi hovorí, aby sme Boha pustili do všetkých oblastí našich životov: „Každé úsilie o zlepšenie sveta vyžaduje zmenu spôsobu života, modelov výroby a spotreby a skostnatých mocenských štruktúr. Ekologická kríza je výzvou k hlbkej vnútornej konverzii.“

O svojich ekologických a etických postojoch Michal Kern vo svojich denníkoch z roku 1988 píše: „Stále nástojčivejšie pociťujem smútok nad stratou hodnôt a ich náhradou pseudohodnotami. V tomto ma utvrdzuje človekom ničená príroda. Cítim až fyzickú bolesť, keď vidím zničenú krajinu, vysychajúce stromy, špinavé potoky, odpadky, ktoré nás prežijú, mŕtve ryby. A agresivita ľudí. To všetko v mojom živote je neoddeliteľné a mojou povinnosťou je na túto skutočnosť upozorňovať.“

P. LEOPOLD SLANINKA, SJ

Objednajte si
dvojtyždenník o náboženstve a kultúre

VOX

Celý ročník
si môžete objednať

kedykoľvek v priebehu roka.

Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.

**Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.**

Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby

uved'te

priezvisko a adresu

VOX

Dvojtyždenník o náboženstve
a kultúre

Vydáva Rada pre vedu, vzdelanie
a kultúru KBS

Adresa redakcie: Dvojkrižna 4,
821 06 Bratislava
ISSN 1339-3634

Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.
Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikrýl
tel. +421 915 793 811,
e-mail: prikrýl62@gmail.com

**Predplatné si je možné objednať
e-mailom alebo telefonicky:**

vox.zdruzenie@gmail.com,
prikrýl62@gmail.com
+421 915 793 811

Číslo bankového konta:
SK03 0200 0000 0035 0204 0751